

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัย : เฝ้าระวังรายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัยชุด อปท.
กับการมีส่วนร่วมของชุมชน

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวชอุทัย สุธธิตา
2. นายสุเมธ ปานจำลอง
3. นายชัยสิทธิ์ แนวน้อย
4. นางสาวสมพร เป็นสมุทร

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

สัญญาเลขที่ PDG50E0015

สงวนลิขสิทธิ์
เลขที่ 0174
วันที่ 26 ก.พ. 2551

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย : เวทีรายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัยชุด อปท.
กับการมีส่วนร่วมของชุมชน

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวชูพัทธ์ สุทธิศา
2. นายสุเมธ ปานจำลอง
3. นายชัยสิทธิ์ แนวน้อย
4. นางสาวพร เป็นสมุทร

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ส่วนที่ 1 โครงการเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ชุด อปท.กับการมีส่วนร่วมของชุมชน	1
ส่วนที่ 2 รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย	4
1. โครงการกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำเกษตรไปสู่แนวทางการ ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองตอกเป็น อำเภออย่างตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	4
2. โครงการแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนแบบมี ส่วนร่วมโดยสถาบันชุมชนในตำบลโคกสะอาด	10
3. โครงการศึกษาการพัฒนารูปแบบในการกำจัดขยะของประชาชน ตำบลยางค้ำและตำบลจระเข้	15
4. โครงการวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหา รูปแบบการจัดการขยะในพื้นที่ ต.บ้านกงและ ต.บ้านฝือ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น	24
ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อทิศทางการทำงาน ของชุดโครงการวิจัย อปท. กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน	30
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารบันทึกผลการจัดกิจกรรม	
ภาคผนวก ข ภาพประกอบกิจกรรม	
ภาคผนวก ค แผ่นวิดิทัศน์การจัดกิจกรรม	

ส่วนที่ 1

โครงการเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ชูคอปท.กับการมีส่วนร่วมของชุมชน

หลักการและเหตุผล

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม ภายใต้การสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค (สกว. ภาค) ได้สนับสนุนให้มีการทำการวิจัย ชูคอปท.กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำวิจัย โดยมีเป้าหมายของชุดโครงการเพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการทำงาน ในปี พ.ศ. 2549 มีโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการวิจัย จำนวน 4 โครงการ คือ

- 1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำเกษตรไปสู่แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2) แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็ก และเยาวชน แบบมีส่วนร่วมโดยสถาบันชุมชนในตำบลโคกสะอาด
- 3) การศึกษาการพัฒนาารูปแบบในการกำจัดขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลยางคำและตำบลจระเข้
- 4) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลบ้านกง และตำบลบ้านค้อ อำเภอนหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ผลการศึกษาเบื้องต้นในระยะที่ 1 ของแต่ละโครงการวิจัย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่หลายๆด้าน และมีบทเรียนกระบวนการทำงานของบางโครงการได้สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานวิจัย ดังนั้นศูนย์ประสานงานฯ ได้จัดเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ชูคอปท.กับการมีส่วนร่วมของชุมชนขึ้นเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นและหาแนวทางการดำเนินการวิจัยในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นของโครงการวิจัย ชูคอปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานและให้ข้อเสนอแนะต่อการทำงานของโครงการวิจัยในระยะต่อไป
3. เพื่อเผยแพร่กระบวนการทำงาน ผลการศึกษากับอปท.และบุคคลทั่วไป

ผู้เข้าร่วมโครงการ

จำนวน 45 คน ประกอบด้วย

1. หัวหน้าโครงการวิจัยและทีมวิจัย 4 โครงการ ๆ ละ 7 คน = 28 คน

2. นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน
3. เจ้าหน้าที่ สกว.สำนักงานภาค 3 คน
4. เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน 4 คน
5. เจ้าหน้าที่ อปท. และบุคคลทั่วไปที่สนใจ 9 คน

วันเวลาจัดกิจกรรม วันที่ 13 กรกฎาคม 2550

สถานที่จัดกิจกรรม โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย
จ. มหาสารคาม

ผู้รับผิดชอบโครงการ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทีมวิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาริเริ่มเบื้องต้น และได้รับแนวทางการดำเนินการวิจัยในระยะต่อไป
2. เกิดการแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานวิจัยและมีข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการวิจัย
3. อปท.และบุคคลที่สนใจนำแนวทางการวิจัยไปปรับใช้ในองค์กรของตนเอง ในโอกาสต่อไป

กำหนดการ

วันที่ 13 กรกฎาคม 2550

เวลา	08.00 – 08.40 น.	ลงทะเบียน
	08.40 - 09.00 น.	กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดงาน และแนะนำวิทยากรโดย ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม
	09.00 - 10.20 น.	นำเสนอผลการศึกษาวิจัย/และให้ข้อเสนอแนะต่อ โครงการ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำเกษตร ไปสู่แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองตอกแ ป็น อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์
	10.20 – 10.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	10.30 - 12.00 น.	นำเสนอผลการศึกษาวิจัย/และให้ข้อเสนอแนะต่อ โครงการ แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็ก และเยาวชน แบบมีส่วนร่วม โดยสถาบันชุมชนในตำบลโคกสะอาด
	12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 – 14.20 น.	นำเสนอผลการศึกษาวิจัย/และให้ข้อเสนอแนะต่อ โครงการ การศึกษาการพัฒนารูปแบบในการกำจัดขยะโดยการมีส่วนร่วมของประ ชาชนตำบลยางคำและตำบลจระเข้ม
	14.20 - 14.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	14.30 – 16.00 น.	นำเสนอผลการศึกษาวิจัย/และให้ข้อเสนอแนะต่อโครงการ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้น หารูปแบบการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลบ้านกง และตำบลบ้านฝื่อ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
	16.00 -17.30 น.	ประมวลภาพรวมของการทำงานและเสนอแนะทิศทางการ ทำงานต่อของชุดโครงการวิจัยอปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชน โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิท พวงงาม
	17.30 - 18.00 น.	สรุปผลการจัดงาน โดยผู้ประสานงานศูนย์ฯ

ส่วนที่ 2

รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย

1. โครงการ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำงานเกษตร ไปสู่แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์”

ความเป็นมาของโครงการ

พื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น ได้รับนโยบาย ตำบลเศรษฐกิจพอเพียง แต่ อบต.ยังไม่มีแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติการตามนโยบาย ประกอบกับสภาพการทำเกษตรในพื้นที่มีการใช้สารเคมีเยอะ อบต.จึงพยายามหาทางออกในการทำเกษตรที่เป็นทางเลือกอื่นให้กับชาวบ้านจึงได้เกิดโครงการขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของการทำเกษตรในเขตพื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำงานเกษตรของผู้ทำการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การปรับเปลี่ยนทัศนคติการทำงานเกษตร ไปสู่แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์
4. เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ก่อนการอนุมัติโครงการ

จากการทำงานของหน่วยงานของ สกว. ร่วมกับหน่วยงานของ อบต. ในโครงการ ได้มีกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การกำหนดโจทย์วิจัย การพัฒนาโครงการ การสร้างทีมงานวิจัยและกระบวนการพัฒนาศักยภาพทีม โดยมีการจัดเวทีประชุมทีมวิจัยของ อบต. กับเจ้าหน้าที่ สกว. 2 ครั้ง มีเนื้อหาและรายละเอียดดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 (7 มี.ค. 49) ซึ่งประกอบด้วย คณะผู้บริหาร อบต. สมาชิก อบต. ที่มีความสนใจในการวิจัย ตัวแทนครูจาก 2 โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำหมู่บ้าน ตัวแทนชาวบ้านที่มีความสนใจ และพระสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านหนองตอกแป้น

เจ้าหน้าที่ สกว. ได้อธิบายความเป็นมา บทบาทหน้าที่ขององค์กร ชี้แจงรายละเอียด เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนำผู้เข้าร่วมประชุม ร่วมอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของตำบล

ครั้งที่ 2 (21 มี.ค. 49) เจ้าหน้าที่ สกว. ร่วมกับทีม อบต. หนองตอกแป้น ชุดเดิม ในครั้งนี้ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน อภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ภายในตำบลสืบเนื่องจากการประชุมครั้งที่แล้วเพื่อให้เห็นปัญหาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จนสามารถนำมากำหนดเป็นโจทย์การวิจัยได้ในที่สุด

การดำเนินกิจกรรมวิจัย

การดำเนินงานประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์ปัญหาการทำเกษตรในพื้นที่ การนำเสนอ และการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบัน การถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ การศึกษาดูงานเกษตรกรอินทรีย์ 3 ครั้ง การสรุปผลการศึกษาดูงาน และการสัมมนาการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

วิธีการศึกษาปัญหา ได้ใช้การสัมภาษณ์ และได้นำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่การประชุมชี้แจงโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมนี้อยู่ 2 ระดับ คือ

1. ระดับกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 40 ครอบครัว 1 ครั้ง
2. ระดับกลุ่มย่อย โดยการแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 3 กลุ่ม ตามสภาพพื้นที่การตั้งหมู่บ้าน คือ กลุ่มบ้านหนองหมากพืด กลุ่มบ้านคำไฮ และกลุ่มบ้านหนองบัวน้อย นำเสนอข้อมูลกลุ่มละ 1 ครั้ง รวม 3 ครั้ง โดยมีรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. ระดับรวมกลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัว

ผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ มีทั้งทีมวิจัยหลัก ทีมวิจัยรอง กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่มีความสนใจในงานด้านการเกษตรและงานวิจัย การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เพื่อชี้แจงโครงการให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจกระบวนการในการทำงานวิจัยท้องถิ่น และรับรู้แนวทางการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และเพื่อนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นมาให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจในปัญหาของตนเอง

ผลปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายยังไม่ตระหนักถึงปัญหาที่ทีมวิจัยนำมาเปิดเผยให้ทราบ จึงได้ปรับแผน โดยการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้มากขึ้น

2. ระดับย่อย 3 ครั้ง

ทีมวิจัยจึงได้มีการแบ่งกลุ่มเป้าหมายให้ย่อยลง (เป็น 3 กลุ่ม หมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน) แล้วเลือกใช้เวลาในการประชุมตอนกลางคืนในหมู่บ้านเป้าหมาย มีการจัดเตรียมและรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน เพื่อสร้างแรงจูงใจและสร้างความเป็นกันเองกับกลุ่มเป้าหมาย ในการประชุมทีมวิจัยพยายามแบ่งหน้าที่ในการทำงานและการจัดเตรียมเนื้อหาก่อนการประชุม ด้วยหวังว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จมากขึ้น

2.1 เวทีระดับย่อย ครั้งที่ 1 บ้านหนองหมากพืด

นอกจากกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 14 คน จาก 2 หมู่บ้านใกล้เคียง และทีมวิจัยแล้ว การลงประชุมในหมู่บ้านทำให้คนอื่น ๆ ที่มีความสนใจหรือคนที่อยู่ใกล้เคียงเข้าร่วมได้ ครั้งนี้ทีมวิจัยพยายามที่จะนำเสนอข้อมูลให้รัดกุม โดยเป็นการเปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย การลงทุนทำนา และค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหาร ให้เห็นว่าสภาพการดำเนินชีวิต การทำเกษตรปัจจุบันนี้เป็นปัญหาอย่างไร

จากนั้นจึงแบ่งผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 4 กลุ่มเพื่อพูดคุยถึงความรู้สึก ความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ได้รับพร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำการเกษตรจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลจากกลุ่มทั้ง 4 กลุ่มถูกนำเสนอให้รับทราบร่วมกันในที่ประชุมและร่วมกันคิดค้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำการเกษตร

2.2 เวทีย่อย ครั้งที่ 2 บ้านคำไฮ

ทางทีมวิจัยได้เลือกใช้เรื่องขยายเสียงและใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น จนถึงขั้นตระหนักในปัญหา แล้วมีความต้องการแก้ไขปัญหาดังตนเอง

ทีมวิจัยได้ทำการศึกษาสื่อต่างๆ เพื่อคัดเลือกเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและเพื่อให้ทีมเกิดความรู้ความเข้าใจพอที่จะแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเป้าหมายได้ โดยสื่อที่ใช้เนื้อหาจะเน้นไปที่พัฒนาการทางสังคม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการทำการเกษตรจากอดีตและผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น เรื่องพันธุ์ข้าวพื้นบ้านและผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ

ทีมวิจัยใช้สื่อตามที่เตรียมไว้ ฉาย VCD ผ่านโปรเจกเตอร์ ก่อนการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ มุ่งประเด็นไปที่รายได้ รายจ่าย การลงทุนทำนา การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การผลิต จากนั้นแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมเป็น 3 กลุ่ม เพื่อพูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลและข่าวสารที่ได้รับ นำข้อสรุปของแต่ละกลุ่มเสนอให้ผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบ แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไข

จากการประชุมเวทีนี้ ทิศทางของเป้าหมายของทีมวิจัยเริ่มเปลี่ยนไป นั่นคือการตีแผ่ให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดในทุกๆ ด้าน เพราะถึงแม้ว่าเราจะเปลี่ยนให้ทุกคนทำการเกษตรแบบอินทรีย์ก็จริงแต่ถ้ากลุ่มเป้าหมายยังซื้อปุ๋ยอินทรีย์อยู่ หรือ ยังขาดการพึ่งพาตนเองอยู่ แสดงว่าผิดจากวัตถุประสงค์

2.3 เวทีระดับย่อยครั้งที่ 3 บ้านหนองบัวน้อย

ทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการทำงานมากขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มใหญ่ มีความเชื่อมโยงเป็นเหตุ เป็นผล การสื่อสารมีความชัดเจน สร้างความเข้าใจและการยอมรับของผู้เข้าร่วมประชุม การพูดคุยในกลุ่มย่อยสามารถชี้้นำการวิเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลจากการสัมภาษณ์สถานการณ์ปัญหา พัฒนาการทางสังคมจากสื่อ และสภาพสังคมในชุมชนอย่างเกี่ยวเนื่อง ชัดเจน จนสร้างความตระหนักต่อปัญหาแก่กลุ่มเป้าหมายได้

ดังนั้นทีมวิจัยจึงเห็นว่า เป้าหมายของการทำงานควรเปลี่ยนไปสู่การมุ่งส่งเสริมการพึ่งตนเองโดยเฉพาะในเรื่องของอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานจำเป็นแท้จริงและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงของปัญหา โดยต้องทำงานทั้งในระดับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวคิด และทั้งส่งเสริมเทคนิคการทำการเกษตรเพื่อไปสู่เป้าหมายพร้อมกัน

3. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการทำการเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบัน

การศึกษาศึกษาการเปลี่ยนแปลงการทำการเกษตรเป็นการจัดเวทีเสวนามีการระดมผู้รู้จำนวน 10 ท่าน มาพูดคุย แลกเปลี่ยนกัน เกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงการทำนา

จากอดีตถึงปัจจุบัน และคาดการณ์ถึงทิศทางของปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต กิจกรรมในครั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้รับรู้เรื่องการวิจัย ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและได้เกิดความตระหนักร่วมในกระบวนการทำงาน เพื่อการแก้ไขปัญหาในชุมชน ผลปรากฏว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

4. ถอดบทเรียนเกษตรกรรุ่นแบบ 4 ครอบครัว

เริ่มต้นด้วยการให้ทีมวิจัยหลักไปสัมภาษณ์ข้อมูล เพื่อให้ทราบจุดเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำเกษตรเคมีไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ พัฒนาการการทำเกษตรอินทรีย์และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรต้นแบบ การถอดบทเรียนเพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัว ให้หันมาทำเกษตรอินทรีย์เหมือนกับเกษตรกรต้นแบบ

5. การไปศึกษาดูงานการทำเกษตรอินทรีย์และพันธุ์พืชพื้นบ้าน 3 ครั้ง

ภายหลังการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำเกษตร กลุ่มเป้าหมายได้เกิดการตระหนักและต้องการที่จะแก้ไขปัญหาลงไปสู่การพึ่งตนเอง จึงเกิดกิจกรรมการไปศึกษา-ดูงานกับทางเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน 3 ครั้ง ซึ่งรายละเอียดของการศึกษาดูงานมาดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 งานประเพณีสู่ขวัญข้าวและการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร (ผู้เข้าร่วมทั้งหมด 10 คน) ได้เห็นความสำคัญของพันธุ์พืชพื้นบ้าน ได้เห็นบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนไม่ใช้การซื้อขาย ซึ่งเป็นแนวคิดหลักสำคัญของการพึ่งตนเอง และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ และเทคนิคการทำเกษตร กับคุณ พูนศักดิ์ สมบูรณ์ (แหลม อรหันต์ชานา)

ครั้งที่ 2 การศึกษาดูงานประเพณีบุญคอกผ้า และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ทีมวิจัยได้พำนักกับเจ้าหน้าที่เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อกำหนดเนื้อหาศึกษาดูงานในเรื่องการทำนาอินทรีย์ ส่วนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 25 คน ได้ให้ผู้มีประสบการณ์ดูงานครั้งที่แล้วเป็นผู้ชักชวน

ครั้งที่ 3 การศึกษาดูงาน ที่ อบต. สายนาหว้า กิ่ง อ.นาหว้า จ.กาฬสินธุ์ โดยมีเจ้าภาพหลักคือ นายบำรุง คะโยธา (นายก อบต.สายนาหว้า) ร่วมกับส่วนราชการต่างๆ จัดงาน “มหกรรมเศรษฐกิจพอเพียง” ภาพในงานมีการจัดเวทีชาวบ้าน นิทรรศการพืชพันธุ์การเกษตร สินค้าหัตถกรรม เป็นต้น ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้สนใจ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจเพิ่มมากขึ้น

การประชุมสรุปการศึกษาดูงาน หลังการศึกษาดูงานทั้ง 2 ครั้ง กลุ่มผู้ดูงานจะมี 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ผู้ที่มีพื้นฐานการทำเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว

ระดับที่ 2 ผู้สนใจซึ่งถูกชักชวนโดยกลุ่มในระดับที่ 1

ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงแตกต่างกัน คือ กลุ่มผู้มีพื้นฐานอยู่แล้ว มีความกระตือรือร้น สนใจในทุกๆ เรื่อง ตั้งแต่ระดับแนวคิด ความรู้ เทคนิค วิธีการ และพันธุ์ข้าว ทำให้เกิดการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง และสามารถถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ผู้ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนกลุ่มผู้สนใจ (ระดับที่ 2) ก็มีการสะสมความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น มีบางส่วนที่ตัดสินใจเริ่มลงมือปฏิบัติ

6. การจัดสัมมนาร่วมกับวิทยากรภายนอก “แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเอง”

ทางทีมวิจัยได้จัดกิจกรรม “ลงช่วงโสดกันให้มันชอด หาทหารอดในการพึ่งเข้าของ อย่าง มันยืน” ขึ้นที่โรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ (บ้าน ส.อบต. สมควร ภูแข่งหมอก หมู่ที่ 3) ซึ่งเป็นหนึ่งในครอบครัวตัวอย่าง ที่จะช่วยกระตุ้นและชักจูงให้ครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัว มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางทีมวิจัยจัดขึ้น โดยเชิญคุณพูนศักดิ์ สมบูรณ์ (พี่แหลม) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มอรหันต์ชาวนามาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรที่ยั่งยืน เนื่องจากกลุ่มอรหันต์ชาวนาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรแบบยั่งยืนและการพึ่งตนเอง

ผลจากการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัวและกลุ่มผู้สนใจเกษตรอินทรีย์ เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใน โครงการอย่างจริงจัง เกิดการตระหนักกับแนวคิดการพึ่งตนเองและเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำเกษตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจเกษตรอินทรีย์ได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำเกษตร เช่น ก่อนที่กลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจบางส่วนเข้าร่วมในโครงการ มีการใช้ปุ๋ยเคมีแต่เมื่อเข้าร่วมในโครงการก็ได้เปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์โดยการเข้าไปสังเกตและไปสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วม พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีการทำปุ๋ยใช้เอง มีการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวมาเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เช่น พันธุ์ข้าวเจ้าแตก พันธุ์ข้าวสบาย ฯลฯ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมืองด้วย แล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิต เช่น เมื่อก่อนกลุ่มเป้าหมายมีการทำนาเพื่อขายข้าว แต่ปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายทำนาเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และยังมีการปลูกผักสวนครัวแบบปลอดสารพิษเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนด้วย ซึ่งแต่ก่อนกลุ่มเป้าหมายมีวิถีการดำรงชีวิตแบบ “ซื้ออยู่ ซื้อกิน” แต่ในปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายมีวิถีชีวิตแบบ “ทำอยู่ ทำกิน” บางอย่างที่ต้องซื้อก็ซื้อในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น

2. กลุ่มที่กำลังเข้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำเกษตร กลุ่มนี้ถือว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำเกษตรมากนัก แต่ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิถีการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง จะเห็นได้ชัดจากการไปสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริก มะละกอ แตงกวา กล้วย มะเขือ สะระแหน่ มะนาว ฯลฯ เพื่อใช้บริโภคเองภายในครัวเรือน และในการทำนาก็มีการลดการใช้สารเคมีให้น้อยลง แต่ยังมีการทำนาแบบใช้เคมีควบคู่กับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ปัญหา อุปสรรคและบทเรียนที่ได้

1. การทำแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเริ่มแรกโครงการ ยังไม่มีความทั่วถึงและยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน

2. การระดมความรู้จากทางนักวิชาการและผู้มีประสบการณ์ ทางกลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัว มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้เข้าร่วม และมี 4 ครอบครัวตัวอย่าง จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่ได้เป็นไปร่วมกัน
3. การจัดกิจกรรมไปดูงานยังไม่ทั่วถึง กลุ่มเป้าหมายหลายคนไม่ได้ไปดูงาน สาเหตุเพราะทราบข่าวว่ามีการจัดงานอย่างปัจจุบันพลันด่วน จึงมีระดับการได้รับรู้ข้อมูลที่แตกต่างกัน
4. การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันและการสรุปผลการจัดกิจกรรมร่วมกันภายในทีมวิจัยหลักและวิจัยรองมีน้อย
5. ทีมวิจัยหลักไม่มีความหลากหลายจากบุคคลหลายกลุ่ม และไม่ได้ดึงทางทีมวิจัยรองและเจ้าหน้าที่ของ อบต.หนองคอกเป็นมาเรียนรู้งานร่วมกัน
6. การวิจัยเน้นการตอบโจทย์การวิจัยมากเกินไป จึงทำให้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วม
7. ระยะเวลาดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง จึงขาดความเข้มข้นของกระบวนการ
8. ทีมวิจัยหลักเกิดความอ่อนล้า เพราะมีการกิจที่เป็นงานประจำและที่เป็นงานนโยบายมาก จนบางครั้งดูเหมือนว่าอ่อนล้าลงไป และ ไม่มีพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการดำเนินงานระยะที่ 2

การกระตุ้นและการติดตามกลุ่มเป้าหมาย 40 ครอบครัว ในการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันแบบมีส่วนร่วม โดยจะใช้แนวคิดการพึ่งตนเองและการค้นหารูปแบบของการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดความเข้มข้นในการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป

- การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้สนใจเกษตรกรอินทรีย์
- การไปศึกษาดูงาน ที่ กลุ่มอรหันต์ชาวนา ต.กำแมด อ.ภูซำ อ.บึงสามพัน (วันที่ 15-16 ก.ค. 2550)
- การประชุมร่วมกัน 1 ครั้ง เพื่อออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน
- กำหนดแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่
- อบรมการทำปุ๋ยหมัก
- อบรมการทำน้ำหมัก
- การตีแผ่ข้อมูลในระดับตำบล

2. โครงการแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมโดยสถาบันชุมชนในตำบลโคกสะอาด

ความเป็นมาของโครงการ

จากเสียงสะท้อนของผู้ที่มีบทบาทเรื่องการศึกษาในพื้นที่สะท้อนว่า การที่พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าอย่างอื่น ส่งผลถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็ก พ่อแม่มักไม่มีเวลากำกับดูแล ส่งสอนอบรมลูก ส่วนมากจะให้เงินทองในการจับจ่ายใช้สอยจำนวนมาก เด็กหลายคนเสพสิ่งมีเงินมาก่อนวัยอันควร ถูกขู่ไว้ในเรื่องเพศโดยผ่านสื่อต่างๆ อย่างอิสระ ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กๆ และเป็นปัญหาค่อกะบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน

นอกจากเสียงสะท้อนของผู้ที่มีบทบาทเรื่องการศึกษาในพื้นที่ พบว่าเมื่อมีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนมากแล้ว ต่างวิตกกังวลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว แม้สิ่งเหล่านี้จะคล้ายคลึงกับปัญหาในพื้นที่อื่นๆ แต่ประชาชนในตำบลโคกสะอาดต่างตระหนักถึงแนวโน้มความรุนแรงเป็นพิเศษ จนรู้สึกห่วงใยต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมโนทัศน์ของตำบล ไม่สามารถนิ่งเฉยกับสภาพที่เป็นอยู่ จนเกิดคำถามว่า เราจะสามารถแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนได้อย่างไร? เราควรจะกำหนดทิศทางการพัฒนาของตำบลไปในทางใด? แล้วสถาบันต่างๆ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่?

จากการทำงานที่ผ่านมา มีการทำงานร่วมกันกับภาคีหลาย ๆ ฝ่าย ประกอบด้วย ทีมวิจัยหลัก , ทีมวิจัยรอง , ผู้นำท้องที่ , ผู้นำท้องถิ่น , ครู , นักเรียน , เด็กและเยาวชน , พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย , อสม. , ตลอดจนประชาชน ในตำบลโคกสะอาดทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

ก่อนการอนุมัติโครงการ

ด้วยความตระหนักถึงสภาพปัญหาและสถานการณ์ของเด็กเยาวชนที่ทวีความรุนแรงขึ้น จึงทำให้มีการรวมตัวกันของผู้คนจากหลายฝ่าย ทั้งจาก องค์การบริหารส่วนตำบล ครูอาจารย์ และส่วนของประชาชน ผู้ปกครอง และสกว. เพื่อร่วมกันค้นหาข้อมูล ปัญหาและแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด โดยมีหลายฝ่ายเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา และร่วมกำหนดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนในตำบลโคกสะอาด
- เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็ก และเยาวชน โดยมีส่วนร่วมโดยสถาบันชุมชน

- เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของสถาบันชุมชน ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริม
พฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนในตำบล โคกสะอาด

การดำเนินงานกิจกรรมวิจัย

เริ่มจากการสร้างทีมวิจัยหลัก โดยคุณสมบัติผู้ที่เข้ามาเป็นทีมวิจัยหลักนั้นเป็นผู้ที่มีความสนใจ ตระหนักและมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องพฤติกรรมเด็กให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ซึ่งทีมวิจัยประกอบไปด้วยบุคคลจากหลายหน่วยงานหลายอาชีพมารวมกันไม่ว่าจะเป็นครู เจ้าหน้าที่ อบต. สมาชิกอบต. และมีคุณปัทมา ราตรี ซึ่งเป็นนักธุรกิจเป็นหัวหน้าโครงการ

การสร้างความเป็นทีมและพยายามทำความเข้าใจงานวิจัยร่วมกันนั้น มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจโครงการ การแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานของทีมวิจัย การอธิบาย ชี้แจงขั้นตอนและกระบวนการทำการวิจัยให้ทีมนักวิจัยทุกคนร่วมคิดและทำความเข้าใจไปพร้อม ๆ กัน

นอกจากนั้นทีมวิจัยใช้วิธีการพบปะ พูดคุยกันบ่อยๆ และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ มีการสรุปบทเรียนร่วมกันหลังจากที่มีการดำเนินงานแล้ว ทุกครั้ง ส่งผลให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนและวิธีการเก็บข้อมูล ในระยะแรกของการเก็บข้อมูล ทีมวิจัยมีการประชุมเพื่อเตรียมเครื่องมือ โดยที่ประชุมได้ข้อสรุปว่า จะทำการเก็บข้อมูลจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ , ผู้นำท้องถิ่น , ครู, นักเรียน,เด็กและเยาวชน, พระสงฆ์ , ประชาชน(ผู้ปกครอง) โดยใช้แบบสอบถาม เนื้อหาในการเก็บ นั้นประกอบด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นปัญหา แนวทางและแผนงานสำหรับการแก้ไขพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน ผลจากการทดสอบเครื่องมือโดยกลุ่มผู้ปกครอง 2 จากหมู่บ้านพบว่ากลุ่มเป้าหมาย ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำแบบสอบถาม และชาวบ้านบางส่วนอ่านหนังสือไม่ออก ข้อมูลถูกบิดเบือนจากความจริงมาก ทีมวิจัยจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บข้อมูลใหม่โดย ใช้วิธีการจัดเวทีระดมความคิดเห็น (เวทีโส) กับกลุ่มเป้าหมาย เพราะเชื่อว่าจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นจริง และเป็นโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือหาทางออกร่วมกัน โดยการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเด็กนักเรียน 5 โรงเรียน นั้นทีมวิจัยใช้วิธีการเก็บโดยใช้เทคนิค problem tree ในการเก็บข้อมูล

ส่วนกลุ่มเป้าหมายที่ผู้นำ ผู้ปกครอง เยาวชน พระสงฆ์ นั้นใช้การจัดเวทีโส โดยแบ่งกลุ่มย่อย ระดมความคิดเห็น โดยเริ่มจากชี้แจงวัตถุประสงค์และที่มาของโครงการ แจกประเด็นที่จะโส 3 ประเด็น คือ 1. พฤติกรรมที่เป็นปัญหา 2. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ 3. แนวทางแก้ไข

โดยบรรยากาศในเวทีโสนั้นมีกระบวนการจัดโดยแบ่งออกตามกลุ่ม ซึ่งได้แก่กลุ่มผู้นำท้องถิ่น , กลุ่มเด็กและเยาวชน, กลุ่มผู้ปกครอง โดยไม่นับวิชาการและพิธีกรดำเนินการ แต่จะเน้นการระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม เน้นความเป็นกันเอง เป็นที่มั่น้องเป็นการเปิดโอกาสให้ได้พูดได้แสดงความคิดเห็น โดยแต่ละกลุ่มจะมีทีมวิจัยซึ่งจะเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการระดมความคิดเห็นสังเกตการณ์และจดบันทึกในกลุ่ม

การปรับเปลี่ยนวิธีเพื่อให้เหมาะสมจะทำให้งานและผลที่ได้รับเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การใช้วิธีการระดมความคิดเป็นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้เข้าร่วมได้รับรู้ถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นการปูพื้นฐานในเรื่องการมีส่วนร่วม และได้ข้อมูลที่ชัดเจน ทำให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ได้รับรู้ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากได้ผลจากการศึกษาปัญหาแล้วทีมวิจัยจึงได้นำปัญหามาวิเคราะห์จัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ปัญหาได้ผลดังนี้

ผลการศึกษาวิจัย

กระบวนการสรุปและวิเคราะห์ผลการศึกษานั้นทีมวิจัยใช้วิธีการรวบรวมผล การศึกษาที่ได้แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็น 1. พฤติกรรมที่เป็นปัญหา 2. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ 3. แนวทางแก้ไข 4. สาเหตุของปัญหา แล้วจึงจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และแนวทางแก้ไข

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยได้จัดเวทีนำเสนอข้อมูลกับกลุ่มผู้นำในชุมชนโดยเฉพาะ อบต. เพื่อร่วมกันวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาคือ

ผลจากการวิเคราะห์ถึงความสำคัญและความรุนแรงของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ซึ่งเป็นความคิดเห็นจากแต่ละกลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

รุนแรงและสำคัญอันดับ 1 มี 6 กลุ่มที่เห็นพ้องตรงกันคือ ปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรม

รุนแรงและสำคัญอันดับ 2 มี 5 กลุ่ม ที่เห็นพ้องตรงกันว่าเป็นปัญหามีอยู่ 7 ปัญหา คือ ทะเลาะวิวาท สื่อไม่เหมาะสม ผู้ปกครองไม่มีเหตุผล(ปกป้องในทางที่ผิด) การพนัน หนีเรียน สร้างความรำคาญ

รุนแรงและสำคัญอันดับ 3 มี 4 กลุ่มเป้าหมายที่เห็นว่าเป็นปัญหา มีอยู่ 7 ปัญหา คือ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร คีฬาสูรา สิ่งเสพติด ขาดความอบอุ่นในครอบครัว เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดความรับผิดชอบ ใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ ปล้น จี้ ขโมย

รุนแรงและสำคัญอันดับ 4 มี 3 กลุ่มเป้าหมายที่เห็นพ้องว่าเป็นปัญหา คือ ปัญหาการเที่ยวกลางคืน

รุนแรงและสำคัญอันดับ 5 มี 2 กลุ่มเป้าหมายที่เห็นพ้องตรงกันว่าเป็นปัญหา มีทั้งหมด 6 ปัญหา คือ การคบเพื่อนไม่ดี มั่วสุม ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ปัญหาการเรียน ขาดงาน สิ่งแวดล้อมไม่ได้

รุนแรงและสำคัญอันดับ 6 มีเพียงกลุ่มเป้าหมายเดียวที่เห็นว่าสิ่งนี้เป็นปัญหา มีด้วยกัน 6 อย่างคือ ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ชอบให้ครูบังคับ ไม่กล้าแสดงออก ขาดแบบอย่างที่ดี ขาดการประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหา และเจ้าหน้าที่ตำรวจปล่อยประละเลย

สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่

- เรื่องของเศรษฐกิจในครอบครัว
- ค่านิยมของวัยรุ่น
- ตัวผู้ปกครอง
- สภาพแวดล้อม

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- การศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องการแก้ไขปัญหาคือเด็กและเยาวชน

- นำข้อมูลมาตีแผ่ให้แก่สาธารณะได้รับรู้ เช่น ครู อบต. ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน
- วัดค่าขอบรมคุณธรรม
- ใช้กระบวนการวิจัยมาเป็นตัวขับเคลื่อนในงาน อบต. โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานแก่เจ้าหน้าที่ อบต.

ปัญหา อุปสรรคและบทเรียนที่ได้

-หัวหน้าทีมซึ่งเป็นคนนอกจะต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่เป็ทีมวิจัยหลักได้จึงทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทีมวิจัยหลัก

-หัวหน้าทีมจะต้องเป็นผู้เชื่อมประสานงานทั้งหมดจึงทำให้หัวหน้าทีมวิจัยต้องทำงานหนัก

-การทำงานจะต้องทำงานนอกเวลา เช่น เสาร์ อาทิตย์ หรือช่วงเวลาเลิกงาน เนื่องจากทีมวิจัยมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและมีงานหลักที่ต้องทำ

-การทำงานกับคนในชุมชนสิ่งสำคัญจะต้องดูพื้นฐานของคนในชุมชนด้วย

ข้อดี

-การนำคนนอกเข้ามาในทีมการทำงานวิจัยทำให้เป็นตัวกระตุ้นที่ดีในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายได้

-การทำงานแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้ที่ได้เข้าร่วมได้รับรู้ เข้าใจ ทำให้รู้สึกถึงความเป็นส่วนรวม

ข้อพึงระวัง

-การทำงานอาจไม่ต่อเนื่องหากไม่ได้ถูกบีบเข้ากับโครงสร้างของ อบต.

บทเรียนที่ได้รับจากการวิจัย

- จากการทำงานวิจัยสามารถสร้างทีมภาคีให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น
- ทีมวิจัยเข้าใจในการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นผู้ฟังมากขึ้น
- การทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนทำให้งานประสบผลสำเร็จได้ดี
- การให้ผู้ประสบปัญหาได้เป็นผู้คิดและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวเองทำให้ได้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และได้ข้อมูลที่เป็นจริง

-การทำงานจะต้องมีการยืดหยุ่นทั้งด้าน เวลา วิธีการ ทำให้ได้วิธีการที่ดีและเหมาะสมกับสภาพ

-จากการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามภาคี คือ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของ ชุมชน อนามัย วัด โรงเรียน อบต.

-ทำให้ทุกหน่วยทุกฝ่ายตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

-ผลจากงานวิจัยชาวบ้านมีความตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องปัญหาเด็กและเยาวชน

- เป็นการพูดบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริง นำไปสู่การวิเคราะห์สถานการณ์ได้
- เปลี่ยนคนให้เป็นผู้นำ กล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้น
- เปลี่ยนแนวความคิดของผู้ปกครองของเด็กให้เป็นไปในทางที่ดีได้ เช่น เปลี่ยนจากการเข้าข้างลูกในทางที่ผิด มาเป็นการอบรมสั่งสอน ห้ามปรามแทน เช่นกรณีการชกต่อยผู้ปกครองแต่ก่อนจะเข้าข้างลูกช่วยลูกของตนชกต่อยให้ชนะ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการช่วยลูกเป็นห้ามปรามแทน
- การนำคนนอกเข้ามาในทีมการทำงานวิจัยทำให้เป็นตัวละครด้นที่ดีในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายได้
- อบต.ในพื้นที่ใกล้เคียงมีความสนใจที่จะนำเอากระบวนการทำงานวิจัยไปปรับใช้ใน แก้ไขปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่

แนวทางการดำเนินงานระยะที่ 2

- การศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องการแก้ไขปัญหาคีและเยาวชน
- นำข้อมูลมาตีแผ่ให้แก่สาธารณะได้รับรู้ เช่น ครู อบต. ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน
- จัดค่ายอบรมคุณธรรม
- ใช้กระบวนการวิจัยมาเป็นตัวขับเคลื่อนในงาน อบต. โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานแก่เจ้าหน้าที่ อบต.
- มอบหมายงานตามสายงานสร้างการเรียนรู้ให้เกิดแก่ทีม อบต.
- ผลักดันงานวิจัยให้เข้าไปสู่การทำงานในโครงสร้างการทำงานของ อบต.
- นำนโยบายการแก้ไขปัญหามาเสนอในระดับ อำเภอ และจังหวัด
- นำนโยบายการแก้ไขปัญหามาเสนอต่อองค์กรการศึกษา

3. โครงการศึกษาการพัฒนารูปแบบในการกำจัดขยะของประชาชนตำบลยางคำและตำบลจระเข้

ความเป็นมาของโครงการ

ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลยางคำมีจำนวน 14 หมู่บ้าน พื้นที่ 49 ตารางกิโลเมตร จำนวน 1,886 ครัวเรือน ประชากร 9,140 คน ปริมาณขยะมูลฝอยมีจำนวนประมาณ 4.02 ตัน/วัน (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 10 จังหวัดขอนแก่น , 2548) และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้ มี 13 หมู่บ้าน พื้นที่ 40 ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน 1,417 ครัวเรือน ประชากร 6,653 คน ปริมาณขยะมูลฝอยปัจจุบันมีประมาณ 2.8 ตัน/วัน (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 10 จังหวัดขอนแก่น , 2548) ปัญหาขยะมูลฝอยในเขตตำบลยางคำและตำบลจระเข้นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งสาเหตุเกิดมาจากการที่พฤติกรรมกรับบริโภคหรือวิถีชีวิตของประชาชนได้เปลี่ยนแปลงไป โดยส่วนมากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จะอพยพแรงงานไปทำงานที่ตัวจังหวัด และในเขตพื้นที่อำเภอ ซึ่งเป็นเขตโรงงานอุตสาหกรรมและมีความเจริญทางด้านวัตถุ หลังจากเลิกงานแล้ว ก็มักจะนิยมซื้ออาหารกลับมาคั่วบ ซึ่งบรรจุภัณฑ์ที่ใช้บรรจุอาหารก็ผลิตมาจาก โฟม แก้ว ดึงพลาสติก ซึ่งยากต่อการทำให้ย่อยสลาย และเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดขยะ รวมทั้งในเขตพื้นที่ตำบลยางคำและตำบลจระเข้ มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพราะอยู่ใกล้เขตเทศบาลคอนโมง เพียง 7 ก.ม. ทำให้ประชาชน เดินทางไป – มาตลาดได้สะดวก และทุกหมู่บ้าน พ่อค้า แม่ค้า รวมตัวจัดให้มีตลาดนัดขึ้นไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง / สัปดาห์ ทั้งมีการเร่ขายสินค้าภายในหมู่บ้านทุกวัน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มีการบริโภคมากขึ้น ปัญหาขยะในเขตตำบลยางคำและตำบลจระเข้จึงได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะพฤติกรรมกรับกำจัดขยะส่วนใหญ่จะนำขยะไปทิ้งตามที่หรือทางสาธารณะ ทั้งในเขตตำบลและรอยต่อกับเขตตำบลอื่น ๆ คือ ตำบลโนนผ่อง , ตำบลปามะนาว , ตำบลจระเข้, ตำบลบ้านเม็ง , ตำบลหนองบัวและเทศบาลคอนโมง ทำให้เกิดผลกระทบตามมาหลายประการคือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค กลิ่นเหม็น ทำลายภูมิทัศน์ เกิดมลภาวะ และทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างตำบลตามมา จะเห็นได้ว่าในส่วนของการจัดการขยะที่เกิดขึ้นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลยางคำและองค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการจัดการที่ดีพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำจัดขยะ ซึ่งมีปัญหาทั้งวิธีการที่ไม่ชัดเจน บุคลากรมีน้อย และงบประมาณไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังขาดแคลนพื้นที่ในการกำจัดขยะในขั้นสุดท้าย รวมทั้งประชาชนไม่เข้าใจ และยังขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการจัดการที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลยางคำได้พยายามแก้ไขปัญหามาที่เกิดขึ้น โดยการจัดซื้อถังขยะแจกให้เป็นรายครัวเรือน และให้แต่ละครอบครัวนำขยะไปทิ้งในที่ดินของตนเอง มีการจัดทำป้ายห้ามทิ้งขยะ ข้างนักเรียนในช่วงปิดเทอมเก็บขยะออกจากพื้นที่ตำบลอื่น แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามาได้เพราะชาวบ้านยังคงมีพฤติกรรมกรับทิ้งขยะ ในบริเวณที่หรือทางสาธารณะเหมือนเดิม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา ปริมาณขยะ วิธีการจัดการขยะรายครัวเรือนที่ผ่านมา
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

ในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท และชุมชนดั้งเดิม

3. เพื่อศึกษารูปแบบในการจัดการขยะที่เหมาะสมในเชิงบูรณาการ

ก่อนอนุมัติโครงการ

จัดประชุมแกนนำ ร่วมกับ Node สกว. และภาคีต่าง ๆ ประกอบด้วย ทีมวิจัยหลัก, ทีมวิจัยรอง, ผู้นำท้องที่, ผู้นำท้องถิ่น, ครู, นักเรียน, พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย, อสม., ตลอดจนประชาชน ในตำบลยางคำและตำบลกระแซ้ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของแต่ละตำบล ผลคือตำบลยางคำและตำบลกระแซ้ มีปัญหาด้านการจัดการขยะซึ่งเป็นปัญหาที่นับว่าจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกวัน และเป็นปัญหาร่วมในหลายตำบลจึงต้องมีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การพัฒนาโจทย์การวิจัย ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมกับผู้นำชุมชนและทีม Node สกว.

เพื่อพัฒนาโครงการและพัฒนาโจทย์การวิจัยจากเดิมตั้งโจทย์วิจัยไว้ว่า การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีรูปแบบอย่างไรถึงจะยั่งยืน โดยที่ประชุมตั้งโจทย์การวิจัยใหม่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีรูปแบบอย่างไรถึงจะยั่งยืน

การดำเนินกิจกรรมการวิจัย

การสร้างและพัฒนาทีมวิจัย ทีมวิจัยหลัก, ทีมวิจัยรอง, ผู้นำท้องที่, ผู้นำท้องถิ่น, ครู, นักเรียน, พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย, อสม., ตลอดจนประชาชน ในตำบลยางคำทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งเป็นเฉพาะหมู่บ้านเจาะลึก 5 หมู่บ้าน และในตำบลกระแซ้ 2 หมู่บ้าน รวมหมู่บ้านเจาะลึกทั้ง 2 ตำบล คือ 7 หมู่บ้านโดยกำหนดคุณสมบัติของนักวิจัยนั้น คัดเลือกจากผู้เคยร่วมงานกิจกรรมด้านการพัฒนา โดยต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ มีจิตใจที่มีพลังในการขับเคลื่อน มีบุคลิกภาพที่มีความยืดหยุ่น มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มีแนวคิดและความเข้าใจในการพัฒนา ผลจากการคัดเลือกนักวิจัย ผลในรุ่นแรกได้นักวิจัยจำนวน 10 คน ในระยะดำเนินโครงการ ได้ค้นหานักวิจัยเพิ่ม จากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม ผลที่ได้ได้นักวิจัยในรุ่นที่สองจำนวน 11 คน และในรุ่นที่ 3 อีก 6 คน รวมทั้งสิ้นเป็น 27 คน โดยมีการประชุมเพื่อสร้างทีมวิจัย และทำความเข้าใจโจทย์การวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และขั้นตอนกระบวนการในการทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การพัฒนาทีมวิจัย มีวิธีการดังนี้

- จัดประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดการวิจัย เพื่อเสริมแนวคิดการพัฒนาในระดับพื้นที่และส่งทีมวิจัยเข้าร่วมประชุมเพื่อพัฒนาแนวคิดการวิจัยกับ Node สกว. (อุบลราชธานี, มหาสารคาม)
- แบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม ประกอบด้วย ทีมบริหารและทีมที่ปรึกษามาจากนายก อบต.และปลัด อบต. ทั้ง 2 แห่ง, ทีมประสานงานมาจากสมาชิก อบต.และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, ทีมบันทึกข้อมูลและวิชาการ ทีมการเงินและบัญชี ทีมเลขานุการ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ อบต. ทั้ง 2 แห่ง และทีมเขียนรายงานการวิจัย ประกอบด้วยปลัด และเจ้าหน้าที่ อบต.ทั้ง 2 แห่ง

- พัฒนาทีมไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมโดยยึดหลักการสร้างโอกาสให้ทีมวิจัยเข้ามาเรียนรู้งาน โดยการหมุนเวียนส่วนต่าง ๆ เข้าทำงานแทนกันเท่าที่จะทำได้ เพื่อเกิดการสร้างคนทำงาน สามารถคัดเลือกและฝึกคนได้

- สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมการปฏิบัติจริงโดยใช้วิธีการพูดคุยหรือปรึกษาหารือมากกว่าการบังคับ และทุกครั้งก่อนลงมือปฏิบัติจริงจะมีการทดลองปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อม

- สร้างกระบวนการกระตุ้น โดยการประชุมสรุปงานเป็นระยะ ๆ

ข้อค้นพบในการสร้างทีมวิจัย ดังนี้

1. ต้องวิเคราะห์คนให้เป็น โดยจัดงาน แบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เคยผ่านกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชนมาก่อน จะทำให้ทีมเกิดความเข้มแข็งและมีพัฒนาการได้เร็ว
2. เสริมสร้างแนวคิดให้ทีม เน้นวิธีวิเคราะห์ปัญหา โดยใช้แนวคิดในการวิจัยท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการจัดระบบคิดของทีม ซึ่งจะทำให้ทีมแต่ละคนมีเครื่องมือในการทำงาน
3. แบ่งหน้าที่ สร้างความเข้าใจ บทบาท มีการแบ่งหน้าที่ที่เหมาะสมกับคน ทำให้กิจกรรมโดยรวมมีการดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น
4. บิดหมุน ปรับเปลี่ยน ตามความเหมาะสม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ และไม่กดดันคนที่ไม่มีพื้นฐานในการทำงานพัฒนามาก่อนเกินไป ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน
5. สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้ทีมแต่ละคนรู้สึกมีบทบาทและมีความสำคัญทุกคน
6. ทดลองปฏิบัติจริง เกิดการสรุปผลและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลา ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม วิธีการทดลองก็เป็นฝึกทีมวิจัย เพื่อให้เกิดความพร้อมและความมั่นใจก่อนที่จะลงพื้นที่ปฏิบัติจริง
7. ศึกษาดูงานข้างนอก ต้องอาศัยแบบแผนวิธีการปฏิบัติที่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สัมผัสได้ มาเป็นแนวทาง ซึ่งจะทำให้ทีม มีความมั่นใจและเรียนรู้ประสบการณ์มากขึ้น
8. สร้างแรงกระตุ้นโดยการประชุม สรุปผลทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรม ทีมวิจัยต้องสรุปและประมวลผลการดำเนินงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหายังไงบ้าง จะเป็นการฝึกทีมงานให้สามารถวิเคราะห์ สรุปผลกิจกรรมที่ดำเนินการได้
9. แลกเปลี่ยนกับภาคีภายนอก เพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมนักวิจัยและภาคีต่าง ๆ

การดำเนินกิจกรรมวิจัย

- การประชุมสร้างความเข้าใจกับทีมวิจัย

- การจัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจกับแกนนำหมู่บ้านเป้าหมาย เป็นเวทีระดมความคิดเห็น(โต) ซึ่ง ทีมวิจัยใช้วิธีการนี้เป็นหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยเริ่มจากชี้แจงวัตถุประสงค์และที่มาของโครงการ โดยทีมนักวิจัยจะมีการประชุมทีมเพื่อเตรียมประเด็นให้ชัดเจนก่อนในแต่ละครั้งที่ลงไปยังจัดเวทีในพื้นที่ และเมื่อเราลงไปจัดเวทีชาวบ้าน จะไม่จัดเป็นเวทีที่เป็นพิธีการหรือวิชาการมากเกินไป แต่จะเน้นเวทีธรรมชาติ ให้ความเป็นกันเองกับชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้พูด ได้ซักถาม ให้แสดงความ

คิดเห็น หรือพูดได้ตอบกับทีมนักวิจัยได้อย่างอิสระและเป็นธรรมชาติ ไม่เพียงนั่งฟังอย่างเดียว ทำให้เกิดความสนิทสนมและเกิดความกล้าที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

เวทีจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจโครงการกับชาวบ้าน/ชุมชน โดยเชิญชาวบ้านและผู้นำชุมชนเข้าร่วมโดยให้ทีมวิจัยได้ฝึกหัดเป็นวิทยากรกระบวนการ มีการแบ่งหน้าที่และประเด็นให้รับผิดชอบคือ 1) สถานการณ์ ผลกระทบระดับประเทศ, จังหวัด, อำเภอและท้องถิ่น 2) ชี้แจงโครงการวิจัย ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขั้นตอนและกระบวนการวิจัย แต่ผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นเวทีใหญ่ มีคนมาร่วมรับฟังเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่ชัดเจนในประเด็นประกอบกับการเตรียมตัวของนักวิจัยที่เป็นวิทยากรยังไม่พร้อม จึงยังไม่สามารถอธิบายให้ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจได้ ทีมวิจัยช่วยกันสรุปและหาแนวทางแก้ไขว่าควรจัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจภายในหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้าน(เฉพาะหมู่บ้านเจาะลึก) เพื่อทำความเข้าใจใหม่โดยให้วิทยากรกระบวนการ(ชุดเดิม)ช่วยกันเตรียมประเด็นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยแต่ละเวทีมีวิธีการคือ ช่วงเช้าเป็นเวทีโต เพื่อทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ถึงสถานการณ์และผลกระทบจากปัญหาขยะ ที่มาและความจำเป็นที่ต้องทำโครงการวิจัย ความสำคัญของปัญหาขยะ ตลอดจนวัตถุประสงค์ กระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัย ช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมการสำรวจปริมาณขยะในแต่ละหมู่บ้านแล้วจึงนำกลับมาสรุปรายชื่อเพื่อไปนำเสนออีกครั้งหนึ่ง

หลังจากนั้นมีการจัดเวทีโต เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในหมู่บ้านเจาะลึกคือบ้านดอนคอม หมู่ที่ 6 เนื่องจากเป็นตัวแทนของชุมชนดั้งเดิม โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลตามประเด็นต่าง ๆ ที่ทีมวิจัยเตรียมไป และนำข้อมูลที่ได้มานั้นมาสรุปเพื่อหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมนำไปใช้ในการจัดเวทีโตกับชุมชนอื่นต่อไป

โดยในครั้งนี้ประเด็นคำถามมีความชัดเจนและครอบคลุมดีกว่าเวทีแรกมาก ชาวบ้านให้ความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลดีมาก เกิดบรรยากาศการมีส่วนร่วมมีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ทีมนักวิจัยก็มีการพัฒนาตนเอง เป็นวิทยากรกระบวนการ ได้ดีพอสมควรแต่มีข้อจำกัดด้านเวลา ต้องปรับเรื่องเวลาให้เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนคำถามได้ครบทุกประเด็น ดังนั้น ข้อมูลที่ได้มายังไม่เพียงพอเท่าที่ควร

- การรณรงค์จัดเก็บขยะทั้งตำบล จากนั้นมีการประชุมเตรียมงานใหญ่ เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลทุกหมู่บ้านรวมทุกหมู่บ้าน ประกอบด้วยอย่างคำ 14 หมู่บ้าน จระเข้ 6 หมู่บ้าน โดยรอบและเนื้อหาการเก็บข้อมูลจะเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น ขายได้ ขายไม่ได้ ประเภท และปริมาณของขยะแต่ละชนิด ซึ่งมีภาคีเข้าร่วมในการทำกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย คณะจารย์และคณะนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 600 คน คณะครู นักเรียนทุกโรงเรียนในตำบลอย่างคำ, ทีมนักวิจัยหลักและวิจัยรอง, เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน อสม., สมาชิก อบต.ทุกหมู่บ้าน ตลอดจนพี่น้องประชาชนในตำบลอย่างคำทุกหมู่บ้าน และตำบลจระเข้ 6 หมู่บ้าน จำนวน กว่า 1,000 คน มาร่วมทำกิจกรรมตลอดทั้งวัน และยังมีผู้บริหารท้องถิ่นทำให้เกิดบรรยากาศการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำความเข้าใจและพยายามชี้ให้เห็นว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาร่วมในชุมชนไม่ใช่ของผู้ใดคนหนึ่ง จึงควรร่วมกันในการแก้ไขปัญหา 2) เพื่อรณรงค์เรื่องการแก้ไขปัญหขยะ การจัดการขยะใน

หมู่บ้านและชุมชนของตนเอง และเพื่อปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะ ลดปริมาณขยะในชุมชน ข้อค้นพบคือ เกิดภาพบรรยากาศการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน มีความรู้สึกรักและห่วงใยชุมชนมากยิ่งขึ้น และเกิดความตระหนักในปัญหาขยะร่วมกันของทุกภาคส่วน เกิดเป็นเวทีรณรงค์ กระตุ้น และสร้างจิตสำนึกกับทึมนักวิจัย และภาคีทุกภาคส่วนตลอดจนประชาชนทั่วไป แต่ยังมีชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าใจเป้าหมายการทำงาน จึงไม่มีการคัดแยกขยะนำขยะทุกอย่างทิ้งรวมกัน ขาดต่อการสำรวจปริมาณที่ชัดเจน ทึมนักวิจัยจำเป็นต้องใช้วิธีการสังเกตและประมาณการเป็นบางแห่ง ข้อมูลขยะที่เก็บได้จึงมีปริมาณน้อยกว่าที่ควรจะเป็นและเนื่องจากได้มีการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านให้เตรียมตัวในการจัดการขยะล่วงหน้าวันที่จะมีการดำเนินงานเก็บขยะ จึงทำให้ข้อมูลที่ได้เกิดความคลาดเคลื่อนและไม่เป็นจริง ไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ และขยะที่ได้ส่วนใหญ่จะเป็นถุงพลาสติกกระจายอยู่ทั่วไปในที่สาธารณะ

จากการลงพื้นที่ของทึมนักวิจัยในวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ที่ผ่านมานั้น สรุปได้ว่าเป็นเพียงเวทีสร้างกระแสการรณรงค์เท่านั้น ข้อมูลส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจนและไม่เพียงพอที่จะมาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยได้เนื่องจากปริมาณขยะมีจำนวนน้อย ทึมนักวิจัยจึงหาแนวทางร่วมกันว่าต้องลงเก็บข้อมูลในหมู่บ้านเจาะลึกใหม่ทุกบ้าน ยกเว้นหมู่ 6 บ้านคอนคอมเพียงหมู่เดียวที่ข้อมูลสมบูรณ์แล้ว

-จัดเวทีระดมความคิดเห็นกับหมู่บ้านเป้าหมาย เริ่มจากหมู่ 13 , 2 , 14 , 1 ทุกเวทีชาวบ้านให้ความร่วมมือที่ดีมาก ทำให้ได้รู้ที่มาของขยะ และคิดร่วมกันว่า ขยะเกิดจากคนเป็นผู้ผลิตขยะเป็นหลัก สิ่งแวดล้อมก็ส่งผลให้มีขยะเพิ่มขึ้นด้วย เช่น มีร้านค้า ภายในหมู่บ้านจำนวนมากขึ้น มีตลาดนัดสัปดาห์ละครั้ง อีกทั้งยังมีรถมอเตอร์ไซด์เร่ขายอาหาร และกับข้าวถุงพลาสติกทุกวัน ก่อให้เกิดปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ

- การไปศึกษาดูงาน ด้านการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเมืองบัว อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด ในวันที่ 18-19 เมษายน 2550 โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ทึมนักวิจัยหลัก, ทึมนักวิจัยรอง, เจ้าหน้าที่ อบต. คณะผู้บริหาร และหัวหน้าสถานีอนามัยตำบลยางคำ รวมจำนวน 80 คน เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน และนำกลับมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสม สะดวกบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชน ในตำบลยางคำและตำบลจระเข้

-การจัดเวทีวิเคราะห์ในหมู่บ้านเจาะลึก รวม 5 บ้านในตำบลยางคำ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นในที่ประชุมสรุปได้ว่า “หัวใจของการทำงาน คือการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และภาคีความร่วมมือต่าง ๆ” โดยเวทีการวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มจากหมู่ 13 , 2, 14, 6 และหมู่ 1 โดยแต่ละหมู่บ้านชาวบ้านได้รับรู้ประเภทขยะ ปริมาณ ขยะ ตลอดจนวิธีการคัดแยกขยะอย่างถูกต้องและยังร่วมกันคิดแนวทางในการจัดการขยะของแต่ละบ้านร่วมกัน โดยให้ทึมน อสม. ผู้นำชุมชน ผู้ที่เข้าร่วมศึกษาดูงานเป็นแกนนำในการทำงานตามแนวทางจัดการขยะที่กำหนดร่วมกับชาวบ้านแต่ละหมู่บ้าน

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ปัญหาขยะจากสมมติฐานที่คิดว่าในชุมชนดั้งเดิม กับ กิ่งเมืองจะมีปัญหาขยะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่แตกต่างกันนั้น กลับไม่เป็นอย่างที่คาดการณ์ไว้ คือ ปัญหาขยะจากชุมชนดั้งเดิม และกิ่งเมือง กิ่งชนบท กลับมีปัญหาขยะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่ไม่แตกต่างกันเลย ขยะที่มีจำนวนมากที่สุด ทั้ง 2 พื้นที่ คือ อุงพลาสติก รองลงมา คือ เศษไม้ ใบไม้ ทำให้ทีมวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจุบันวิถีการผลิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแพร่ขยายของระบบทุนนิยม กระทบในชุมชนทุก ๆ ด้านตามมา เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถูกละเลย เป็นต้น

สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ เกิดความร่วมมือ ด้วยดี จากทุกภาคส่วน เกิดบรรยากาศ การมีส่วนร่วม และเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ อันเป็นทุนทางสังคม และเป็นกำลังใจที่ดีในการทำงานพัฒนาต่อไป

ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงของทีมวิจัย

ในระยะแรกการคัดทีมงานเข้าร่วมงาน อยู่บนพื้นฐานที่เคยร่วมงานพัฒนามาก่อน ในประเด็นการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ประเด็นสวัสดิการชุมชน โดยในแต่ละประเด็น ในระดับหมู่บ้านจะมี คณะทำงานบ้านละ 10 คน และในระดับตำบลจะมีคณะทำงานระดับตำบล จำนวน 30 คน ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และตัวแทนกลุ่มอาชีพ โดยคนเหล่านี้จะ จะผ่านเวทีแลกเปลี่ยนมาแล้วทั้งภายในและเวที ร่วมกับภาคีภายนอก จึงได้คัดนักวิจัยจากบุคคลเหล่านี้ หลังจากได้คนแล้ว จึงจัดเวทีปรับความคิดของทีม โดยการประชุม วิเคราะห์ประเด็นปัญหา เสริมแนวทางการพัฒนา และแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมทดลองปฏิบัติจริง หลาย ๆ ครั้ง สร้างกระบวนการกระตุ้นโดยการประชุมสรุปงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทีม ดังนี้

- 1) นักวิจัย เปลี่ยนวิธีคิด จากมองว่าการจัดการขยะ ไม่ใช่หน้าที่ที่ต้องลงไปกระทำ ก็หันมามองว่า ปัญหาขยะไม่ใช่ปัญหาของใคร คนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันแก้ไขปัญหานี้
- 2) ทีมวิจัยได้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาและใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนา เช่น กระบวนการจัดเวทีใสในชุมชน ชาวบ้านมีการตื่นตัวได้ช่วยกันคิดวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันออกมาเป็น โครงการต่าง ๆ เป็นต้น
- 3) ทีมวิจัยวิเคราะห์ปัญหาได้เป็นกระบวนการขึ้น
- 4) ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมและเกิดความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะทำงาน เพราะกระบวนการวิจัยก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดความสนุกและมีความสุขในการทำงาน
- 5) ทีมวิจัยเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจนสามารถกำหนดบทบาทที่เหมาะสมได้
- 6) ระยะแรกทีมวิจัยยังมีแนวคิดว่าการจัดการขยะจำเป็นต้องซื้อรถและที่ทิ้งขยะหลังจากเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำให้ทีมวิจัยเปลี่ยนทัศนคติว่าการจัดการขยะที่ยั่งยืน จำเป็นจะต้องมีการจัดการขยะรายครัวเรือนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมรับผิดชอบขยะในทุก ๆ ฝ่าย และคิดเห็นว่าการซื้อรถขยะและที่ทิ้งขยะ ไม่ใช่วิธีการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

7) ทีมวิจัยเชื่อมั่นในตนเองกล้าพูดกล้านำเสนอในที่ประชุมทั้งระดับทีมวิจัยและเวทีระดับชุมชน

ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงต่อ อบต. และชุมชน

1)ผู้บริหารท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการทำงาน เช่น ได้นำการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมมาเป็นนโยบายของ อบต. เพื่อจัดสรรงบประมาณ จำนวน 1,675,000 บาท ในการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

2)อบต.ได้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาในชุมชน โดย อบต.นำไปขยายผลเป็นโครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น โครงการผักปลอดสาร , โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ , โครงการป่าชุมชน เป็นต้น

3) ผู้นำและชุมชนเปลี่ยนทัศนคติจากเดิมที่มองว่า การจัดการขยะเป็นเรื่องของ อบต. ที่ต้องจัดซื้อจัดและที่ทิ้งขยะมาเป็นการจัดการขยะควรเป็นความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน

4) เกิดการณรงค์ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวแทบทุกวัน

5) ชาวบ้านตื่นตัว มีการกำจัดขยะในครัวเรือน และมีการคัดแยกขยะเพื่อเผา , ฝัง , ขยาย ฯลฯ

6)ในหมู่บ้านเจาะลึกตามที่หรือทางสาธารณะสะอาดขึ้นในระดับครัวเรือนสะอาดมากขึ้น อย่างเห็นได้ชัดเจน

7) ในบางหมู่บ้านเริ่มมีการรวมกลุ่มในการจัดการ เช่น หมู่ 2 , 13 รวมกลุ่มนำขยะมาทำปุ๋ยและ หมู่ที่ 6 ได้จัดตั้งธนาคารขยะ

8) ในหมู่บ้านเป้าหมาย เช่น หมู่ 1 , 14 มีการวางกฎ กติการ่วมกันไม่ให้มีการนำขยะไปทิ้งในที่สาธารณะ เช่น ข้างเมรุเผาศพ เป็นต้น

9) เกิดภาคีความร่วมมือระหว่าง อบต. อนามัย โรงเรียน วัด ชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ เช่น โรงเรียนมีการนำนักเรียนเข้าร่วมปฏิบัติการเก็บขยะในทุกหมู่บ้าน เป็นต้น

10) อบต.ในพื้นที่ใกล้เคียงมีความสนใจที่จะนำกระบวนการทำงานวิจัยไปปรับใช้ในการ แก้ไขปัญหาในพื้นที่ เช่น อบต. บ้านเม็ง , โนนจ้อย , ป่ามะนาว , คำแคน เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรค

จากการทำงานวิจัยที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ หลายปัญหาด้วยกัน เช่น นักวิจัยยังขาดความรู้ ประสบการณ์และไม่เชื่อมั่นในตนเองในการทำงานวิจัย , ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงาน , ประชาชนไม่เข้าใจงานวิจัย ฯลฯ แต่ทีมวิจัยก็มีการยืดหยุ่นและวางแผนปรับปรุงกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น

ปัญหาและอุปสรรคของการตั้งทีมงาน

เนื่องจากเป็นครั้งแรกในการทำงานวิจัยทำให้ทีมวิจัยขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย

แนวทางในการแก้ไขปัญหา

1. ต้องมีการอธิบายหลักการวิจัยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางในการทำงานวิจัย
2. เปิดโอกาสให้นักวิจัยได้พัฒนาตนเองโดยการไปประชุมกับทีม Node สกว. ตลอดจนภาคีความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อปรับกระบวนการคิดและแทรกแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาเพิ่มขึ้น
3. มีการประชุมสรุปผลและติดตามงานเพื่อกระตุ้นทีมวิจัยให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล (เวทีโส)

ทีมวิทยากรนำเสนอขาดการประสานงานและปรึกษาหารือเนื้อหาในการแลกเปลี่ยนทำให้ประเด็นการแลกเปลี่ยนไม่ค่อยต่อเนื่อง ไม่สามารถเชื่อมโยงคำถามอีกทั้งเนื้อหาการแลกเปลี่ยนมีความซ้ำซ้อน ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสับสนในการตอบคำถาม ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงขาดความชัดเจนและหาข้อสรุปไม่ได้

แนวทางในการแก้ไขปัญหา

1. มีการประชุมทีมงานให้เข้าใจอย่าง ชัดเจนให้มากที่สุดก่อนที่จะลงเก็บข้อมูล
2. ต้องมีการเตรียมเครื่องมือให้พร้อม เช่น ถุงมือ ถุงคำ และตราข่ง
3. ต้องมีการลงไปเตรียมพื้นที่ก่อน โดยการลงไปประชุมหรือนัดประชุมทำความเข้าใจก่อนจัดเวที โส เป็นต้น

แนวทางการดำเนินการระยะที่ 2

ในระยะต่อไปจะเป็นช่วงทดลองปฏิบัติการจริง ในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ที่แต่ละบ้านได้คิดและตัดสินใจร่วมกันทำโครงการต่าง ๆ นั้น ซึ่งทาง อบต.ยางคำ และอบต.จรเข้ม ได้มีการวางแผนเพื่อตั้งงบประมาณสนับสนุนกับหมู่บ้านต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในระยะต่อไป โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์

โครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินการในอนาคตข้างหน้า ดังนี้คือ

1. โครงการประกวดหมู่บ้านสะอาด	งบประมาณ 700,000 บาท
2. โครงการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนตำบลยางคำ	งบประมาณ 300,000 บาท
3. โครงการธนาคารขยะ	งบประมาณ 150,000 บาท
4. โครงการขยะรีไซเคิล	งบประมาณ 30,000 บาท
5. โครงการทอดผ้าป่าขยะ	งบประมาณ 45,000 บาท
6. โครงการปุ๋ยชีวภาพ	งบประมาณ 100,000 บาท
7. โครงการผักปลอดสาร	งบประมาณ 150,000 บาท
8. โครงการป่าชุมชน	งบประมาณ 200,000 บาท

รวมงบประมาณทั้งสิ้น 1,675,000 บาท

ทั้งนี้ อบต.บางคำและอบต.จระเข้ เชื่อนั่นและให้ความสำคัญว่าในการพัฒนาต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาความคิดคนไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางวัตถุ เปรียบเสมือนเป็นการติดอาวุธทางปัญญา ซึ่งเมื่อคนมีความรู้ ความเข้าใจ ก็จะเกิดปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา พินฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาได้ทุกเรื่อง อันจะนำไปสู่การคิดริเริ่มแก้ไขปัญหาขยะได้อย่างตรงจุดและยั่งยืนสืบต่อไป เพราะเป็นการแก้ปัญหาแบบบูรณาการร่วมกัน ระหว่างประชาชนกับ อบต. นับได้ว่าจะเป็นประโยชน์ และช่วยเหลือประชาชน ตามภารกิจหน้าที่ ของ อบต.โดยตรง ในฐานะที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งถือเป็นการทำงานรูปแบบใหม่ และน่าจะขยายผลไปสู่ อบต.อื่น ๆ ต่อไป

4. โครงการวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบการจัดการขยะในพื้นที่ ต.บ้านกงและ ต.บ้านฝ่อ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น

ความเป็นมาของโครงการ

ตำบลบ้านฝ่อ มี 10 หมู่บ้าน พื้นที่ 20,064 ไร่ 1,103 ครัวเรือน ประชากร 5,979 คน และตำบลบ้านกงมีพื้นที่ 10 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 1009 ครัวเรือน มีประชากร 4610 คน ปริมาณขยะมูลฝอยปัจจุบันมีมากกว่า 1 ตัน/วัน ซึ่งปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยของทั้งสองตำบลนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจาก วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน บรรจุภัณฑ์ที่เป็นพลาสติก โฟมและแก้ว ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการบรรจุและห่อหุ้มอาหาร ของใช้ ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม หรือปัจจัย 4 แทนการใช้ใบตอง ตะกร้า ดอกหรือวัสดุห่อหุ้มอาหารที่ย่อยสลายง่ายตามธรรมชาติแต่เดิม เป็นต้น ส่งผลให้แต่ละวันแต่ละครัวเรือนมีปริมาณขยะที่ย่อยสลายยากและซ้ำเพิ่มมากขึ้น จนทวีความรุนแรงถึงจุดวิกฤติ ทั้งสองตำบลประสบกับปัญหาขยะที่คล้ายคลึงกันนั่นคือปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประชากรอยู่อย่างหนาแน่น มีปัญหาในระบบการจัดการที่ดี ทำให้มีการทิ้งขยะในที่สาธารณะและส่งผลถึงสุขภาวะแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่สูญเสียไป ส่งผลกระทบถึงการท่องเที่ยว เนื่องจากทั้งสองตำบลมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม และเป็นประตูสู่สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งทั้งในอำเภอหนองเรือและอำเภอยะเวียง เช่น วัดป่านาโค แพล่องเพื่อการท่องเที่ยว จากปัญหาดังกล่าวทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกงและตำบลบ้านฝ่อบ้านฝ่อ ร่วมกับชุมชน วัด โรงเรียน สถานีนามัยชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านและกลุ่มพัฒนาอาชีพจึงพยายามที่จะร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าว แต่เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่าชุมชนและองค์กรยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการจัดการขยะที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอีกทั้งคนในชุมชนยังไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมจัดการขยะ จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

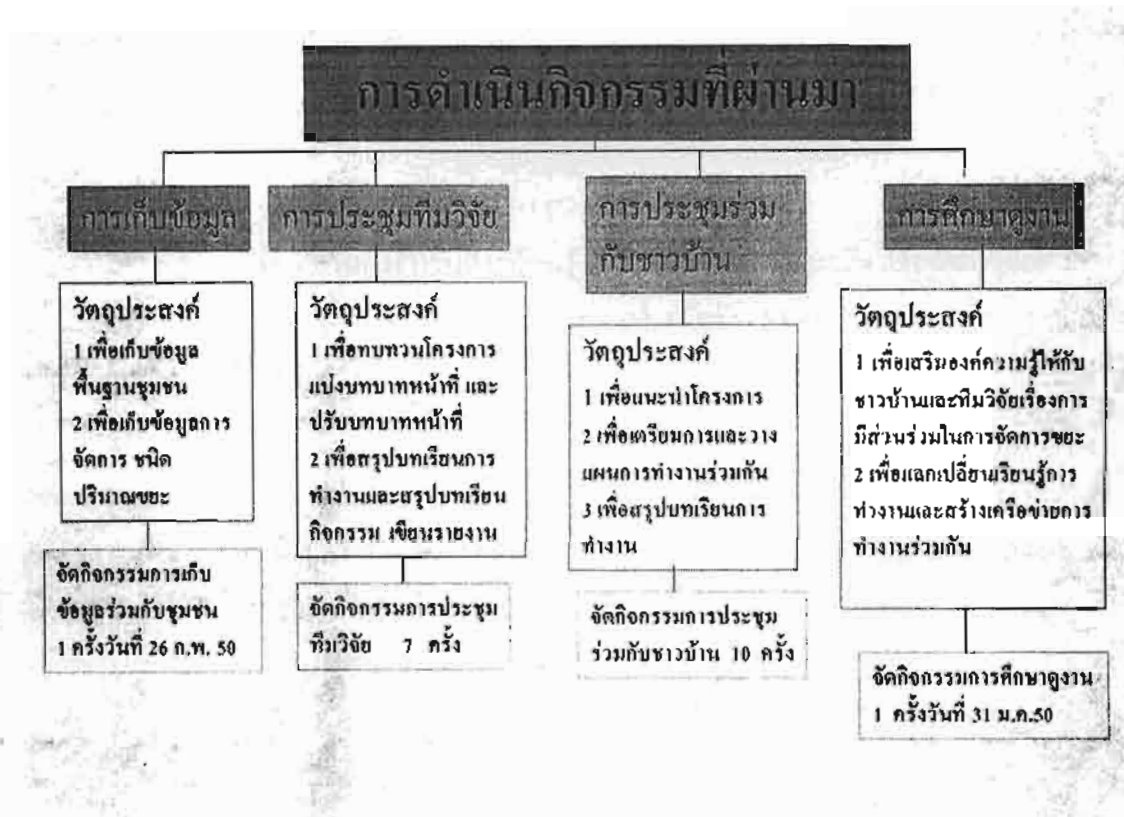
1. เพื่อศึกษาชนิด ปริมาณ และที่มาของขยะในพื้นที่ อบต.บ้านกง และ อบต.บ้านฝ่อ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของขยะในพื้นที่ อบต.บ้านกง และอบต.

บ้านฝ่อ

3. ศึกษารูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน
4. ศึกษาวิธีการสร้างกระบวนการให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดย อบต.
5. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการขยะ ระหว่าง พื้นที่ อบต.บ้านกง และอบต.

บ้านฝ่อ

การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา (ในไดอะแกรม powerpoint)

ผลการศึกษาวิจัย

1. ทราบปริมาณขยะและชนิดของขยะ
2. ที่มาของขยะ

ในตำบลบ้านกงและตำบลบ้านฝื่อจะมีที่มาของขยะคล้าย ๆ กัน ซึ่งขยะมาจากครัวเรือน, ร้านค้า, ตลาดนัด, นักท่องเที่ยว ขยะที่ได้จะเป็นขยะประเภทถุงพลาสติก, เศษอาหาร, ขวดพลาสติก, กระดาษ, เศษแก้ว เป็นทั้งขยะขายได้และขายไม่ได้ สาเหตุก็มาจากความเจริญรุ่งเรืองทางเทคโนโลยี ความเคยชินความสะดวกสบาย

3. การจัดการขยะที่มีอยู่เดิม

บ้านกงกลางหมู่ที่ 2 และบ้านหนองแสง หมู่ 2,3 จะมีการจัดการขยะคล้าย ๆ กัน คือจะไปทิ้งตามที่สาธารณะ ทิ้งในที่ของตัวเอง โดยไม่มีการคัดแยกขยะ

4. การจัดการขยะของชุมชนในปัจจุบัน

ก็ยังใช้การจัดการขยะแบบเดิม ๆ แต่ก็จะมีการพัฒนาขึ้น คือมีการรู้จักแยกขยะ บางส่วนนำไปทำปุ๋ยหมัก บางส่วนนำไปขาย (จะมีชาเล้งมารับซื้อตามหมู่บ้าน)

5. อนาคตกับการจัดการจัดการขยะ อนาคตบ้านกงและอนาคตบ้านฝื่อ จะมีการซื้อถังขยะให้แต่ละครัวเรือน แต่การจัดการยังไม่ถึงที่สุด เพราะเมื่อขยะเต็มก็ต้องหาที่ทิ้งชาวบ้านก็จะนำไปทิ้งที่สาธารณะเหมือนเดิม

6. ปัญหาที่เกิดจากขยะ

ขณะถ้ามีการไปพึ่งรวมกันมาก ๆ ก็จะทำให้ปัญหาส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค โดยเฉพาะเวลาฝนตกน้ำฝนก็พัดพาขยะสู่ลงแม่น้ำลำคลอง เมื่อชาวบ้านนำน้ำมาอุปโภค-บริโภค ก็จะทำให้ติดเชื้อโรค

7. แนวทางการจัดการขยะโดยองค์กรชุมชน

หลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้ ชาวบ้านต่างเริ่มมีแนวคิดที่จะจัดการขยะ โดยใช้วิธีการที่จะทำขยะให้มีมูลค่าเพิ่ม คือ การจัดตั้งธนาคารขยะ แปรรูปขยะ ลดขยะโดยการแยกขยะกำจัด ใช้ประโยชน์และขาย เป็นต้น

ผลกระทบจากโครงการวิจัยในระยะแรก

ในภาพรวม เรื่องปัญหาขยะ ในทัศนะของชาวบ้านนั้นดูเหมือนเป็นเรื่อง “ใกล้ตัว แต่ไกลความรู้สึก” เพราะว่า สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบจริง ๆ มันไม่ได้เกิดขึ้นกับชุมชน “แต่มันอยู่ในถังขยะ” ที่ถูกบรรจุจนเต็มแล้วนำไปทิ้งยังที่สาธารณะ เพราะฉะนั้นในเชิงวิถีคิด เรื่องขยะของชาวบ้านถูกทำให้แยกส่วน โดยความรู้สึกรู้สึกวิธีการจัดการในรูปแบบเดิม คือ เก็บไว้เต็มแล้วนำไปทิ้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ด้วยประเด็นดังกล่าววิถีคิดเรื่องการมองเห็นปัญหาในลักษณะกระบวนการรับผิดชอบ การมีสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมจึงถูกกระตุ้นให้เกิดได้ลำบาก ในวิถีคิดแบบเก่า

การพยายามต่อ “จิกจอก” ปัญหาขยะให้ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เห็นปัญหาเชิงกระบวนการจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่ทีมวิจัยพยายามคิดค้นกลยุทธ์ในการสร้างจิตสำนึกชี้ให้เห็นปัญหา ทั้งกระบวนการ โดยเริ่มจากการคุยในเบื้องต้น --> แล้วดูงาน --> กลับมาดูพื้นที่ของตน ---> ระดมเก็บขยะเพื่อดูปริมาณ ---> และสรุปบทเรียน

กล่าวได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงแรกเป็น “กลยุทธ์” การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนและท่าทีการมองปัญหาขยะ ไม่ให้เป็นเรื่อง “ใกล้ตัว แต่ไกลความรู้สึก” อีกต่อไป รวมทั้งสำนึกที่เกิดไม่ให้เป็นเรื่องสำนึกส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสำนึกสาธารณะที่ปลูกกระบวนการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านทั้งสองตำบลให้เกิดจุดชนวนการทำงานร่วมกัน

สิ่งที่ทีมวิจัย และชาวบ้านพยายามตอบโจทย์ ในเรื่องการพยายามหาวิธินุเคราะห์หน่วยงาน องค์กรชุมชนในท้องถิ่น ในช่วงการดำเนินงานระยะแรกนี้ทางทีมวิจัยค่อนข้างพบปัญหาประการสำคัญในการพยายามหลอมรวม และปรับกระบวนการทัศนของ องค์กรชาวบ้าน / หน่วยงาน ในพื้นที่ให้สถานะความเป็นตัวตน ความเป็นหน่วยงาน เข้ามาร่วมวิเคราะห์ปัญหา แต่ดูเหมือนจะติดปัญหาเรื่อง “โครงสร้าง” และ “ระบบการบริหารจัดการงานของแต่ละหน่วยงาน” ทำให้การสร้างภาคีความร่วมมือ ยังอ่อนแอในระยะเริ่มต้น

หากแต่ในช่วงท้ายของการดำเนินงานในระยะแรกนี้ ทางทีมวิจัยเองได้พยายามยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมาพูดคุยถึงเงื่อนไขปัญหาทางโครงสร้าง ที่บดบังครอบงำ “ผู้กระทำการ” ในฐานะผู้วิจัย พบว่า จริงแล้วปัญหาโครงสร้างเองมีอยู่ 2 ระดับคือ ระดับแรกโครงสร้างในเชิงบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ยังจำกัดไว้ และยังขาดการปูทางเพื่อทำความเข้าใจกับเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ ใน อบต. ระดับที่สองคือ

โครงสร้างในโครงการวิจัย ที่ทีมยังขาดพื้นฐานการบริหารจัดการในแนวราบให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน รวมถึงความเข้าใจในการบูรณาการหน่วยงาน องค์กรที่เข้าร่วมงาน

การตอบโจทย์ในระยะแรกนี้ทีมวิจัยเริ่มเห็นปัญหา และเงื่อนไขในการพยายามบูรณาการหน่วยงาน องค์กรชาวบ้าน และเริ่มวางแนวทางการดำเนินการต่อในเรื่องนี้ให้ดำเนินไปตามกระบวนการ และเริ่มเห็นช่องทางการนำขยะที่เดิมทีมองว่าไร้ประโยชน์ ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรชาวบ้านที่ทำกิจกรรมทางการเกษตรทั้งในแง่การนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ หรือการนำเศษหญ้าเศษใบไม้มาปรับโครงสร้างดิน เป็นต้น

ผลกระทบจากการวิจัยกับทีมวิจัยในระยะแรกนี้พบว่า ทีมวิจัยเริ่มเห็นศักยภาพของตัวเองในด้านใหม่ในการ พุด คุย ทำความเข้าใจที่เป็นระบบมากขึ้น กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้เกิดขึ้นผ่านเวทีการทำกิจกรรม ผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนกับเพื่อนนักวิจัย อบต.บางคำ ทำให้นักวิจัยกล้าที่จะซักถาม พุดคุยทำความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ การเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยที่มีการทำงานเป็นขั้นตอน มีการจดบันทึกตลอด มีการคิดที่เป็นระบบ มีการตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ ทักษะเหล่านี้ได้ถูกซึมซับผ่านวิถีการปฏิบัติตลอดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้นักวิจัยได้รับการพัฒนาศักยภาพตัวเองโดยไม่รู้ตัว รวมทั้งระบบการพยายามทำงานร่วมกันทำให้ทีมวิจัยได้เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นทีม

ผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มเป้าหมาย สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาขยะ เริ่มมีการพูดคุยบนกรอบกันมากและบ่อยขึ้น โดยเฉพาะหลังจากกลับจากการดูงาน ชาวบ้านตื่นตัวกันมากขึ้นมีการพูดคุยถึงความเป็นไปได้ และทางเลือกในการจัดการปัญหาขยะ รวมทั้งพฤติกรรมจัดการขยะก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป บางครอบครัวเริ่มมีการคัดแยก บางครอบครัวนำขยะไปเผากำจัดที่สวนตัวเองไม่นำไปทิ้งในเขตอุทยานแห่งชาติ ผลที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของชาวบ้านแม้จะยังไม่ได้มาร่วมกันกำหนดทางเลือกอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็พบได้ว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น และเป็นผลดีในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป เพราะชาวบ้านในพื้นที่มีความพร้อมในวิถีคิดมากขึ้น

กลยุทธ์ประการสำคัญอย่างหนึ่งที่องค์กรชาวบ้านในระดับแกนนำใช้ในการกระตุ้นจิตสำนึกชาวบ้านในพื้นที่ก็คือ การพยายามใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าวของชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ขยะ การยกย่องคนดีที่ช่วยกิจกรรมการเก็บขยะ รวมถึงข่าวสารการจัดการขยะใหม่ๆ เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกร่วมในการทำงานร่วมกัน และการจัดการกับปัญหา ในส่วนของกิจกรรมการยกย่องคนดีได้กลายเป็นการสร้างกำลังใจสำคัญให้กับคนเสียสละให้กับส่วนรวมและเป็นตัวอย่างให้กับคนในชุมชนด้วย

เท่าที่การปฏิบัติงานร่วมกันกลายเป็นเงื่อนไขประการสำคัญอย่างหนึ่ง ในการจัดกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่เป้าประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนอกจากหัวหน้าโครงการจะต้องพยายามบริหารจัดการโครงการแล้ว ยังต้องพยายามจัดการความรู้สึกของทีมวิจัยให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำที่การปฏิบัติงานร่วมกันในแนวราบช่วยให้เกิดความกล้าในการทำงาน เกิดความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ซึ่งในส่วนทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรของ อบต. เห็นว่าวิธีการทำงานแบบนี้ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา น่าจะเป็นต้นแบบสำคัญในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการทำงานในหน่วยงานให้มี

ประสิทธิภาพ แทนที่การทำงานในระบบหัวหน้า ลูกน้อง ซึ่งทำให้เกิดความสับสนในแนวคิดและก่อให้เกิดการทำงานตามหน้าที่ มากกว่าทำงานตามจิตวิญญาณ

แม้จะเป็นเพียงช่วงแรกของการทำงานร่วมกับโครงการวิจัย ตัวนักวิจัยและชาวบ้านตระหนักดีว่าประโยชน์ในเชิงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะกลายเป็นเครื่องมือและอาวุธทางปัญญาที่จะช่วยให้ทีมวิจัย ชาวบ้าน และองค์กรภาคีต่าง ๆ ในชุมชนตำบลบ้านผือ และบ้านกงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนาไปมีวันจบสิ้นเหมือนกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องทำไป เรียนรู้ไป ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ ผลพวงของร่องรอยและรอยต่อของการดำเนินงานในระยะแรกสู่ระยะที่สองได้เพิ่มความมั่นใจและความกล้า ที่จะบุกเบิกปฏิบัติงานนี้ให้บรรลุเป้าวัตถุประสงค์ในช่วงการทำงานต่อ ๆ ไป

แนวทางการดำเนินงานระยะที่ 2

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยและกลุ่มชาวบ้านได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการขยะ และเกิดสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะร่วมกัน และมีความคิดเห็นว่าจะมีการดำเนินกิจกรรมต่อโดยเน้นเรื่องการขยายแนวคิดสู่ชุมชน ประชาสัมพันธ์ ปลุกจิตสำนึกร่วมในชุมชน เสริมองค์ความรู้ในการลดปริมาณขยะโดยการนำขยะมาใช้ประโยชน์ และมีการบูรณาการหน่วยงานองค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทั้งนี้ถือเป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ในการหาคำตอบให้กับโจทย์วิจัย โดยทั้ง 2 ตำบลได้มีแผนงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นและสามารถนำมาประกอบเป็นแผนงานรวมกับโครงการวิจัย ทำให้เกิดแผนการทำกิจกรรมหลัก ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ช่วงเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
รวมการจัดทำแผนการ ระยะในชุมชนโดย ชุมชน	1 เพื่อหารูปแบบในการจัดการ ขยะในชุมชน 2 เพื่อนำเสนอแผนงานเข้าสู่ แผนพัฒนาในอบต.	เดือนกรกฎาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
ประชุมเพื่อก่อตั้ง ทำงานเรื่องขยะและ วัดล้อมในชุมชน	1 เพื่อให้เกิดคณะทำงานจาก ชุมชนและดึงการมีส่วนร่วม จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมใน การดำเนินการ 2 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	เดือนกรกฎาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
อบรมเรื่องการแปรรูป	1 เพื่อให้กลุ่มชาวบ้านได้เรียนรู้ การแปรรูปขยะเพื่อเพิ่มมูลค่า 2 เพื่อให้กลุ่มชาวบ้าน นักเรียน	เดือนสิงหาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน

	ได้เรียนรู้การลดปริมาณขยะ โดยการนำขยะกลับมาใช้			หน่วยงานใน พื้นที่
รวมเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ ขยะ	เพื่อเสริมองค์ความรู้เรื่องการ นำขยะมาทำปุ๋ยชีวภาพ	สิงหาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
จัดธนาคารขยะในชุมชน 2 แห่งและในโรงเรียน 2 แห่ง	1 เพื่อเป็นการจัดการขยะโดย การเพิ่มมูลค่าของขยะและนำ ขยะกลับมาใช้ประโยชน์ 2 เพื่อ	กันยายน		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
รประกวดคຸ້ມນຳດູນຳມອງ	เพื่อรณรงค์และ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน ตระหนักและตื่นตัวเรื่องการ จัดการขยะ	กันยายน		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
เรียงเรื่องการแยกขยะ โดย แยกครัวเรือน	เพื่อเป็นการจัดการขยะเบื้องต้น และลดปริมาณขยะ	ตุลาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
หาที่เผา ฟังหรือ กำจัดขยะ ใช้ประโยชน์ไม่ได้	ร่วมกันหาสถานที่และวิธีการ ในการกำจัดขยะได้อย่างมีคชิต และถาวร	ตุลาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
ประชุมเพื่อสรุปผลการ ดำเนินงาน	เพื่อสรุปและประเมินผลการ ทำงานที่ผ่านมาเพื่อพัฒนา กิจกรรมต่อไป	ตุลาคม		ทีมวิจัย ชาวบ้าน องค์กรชาวบ้าน หน่วยงานใน พื้นที่
ขนรายงานความก้าวหน้า	สรุปกิจกรรมทั้งหมดส่ง สกว.	ตุลาคม		ทีมวิจัย

ส่วนที่ 3

ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อการ ทำงานชุดโครงการวิจัย อปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ของโครงการวิจัยชุด อปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุน สกว.สำนักงานภาค ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2550 นั้น มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิท พวงงาม ดร.บัญชา แก้วส่อง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา และผู้เข้าร่วมในเวที ทั้งตัวแทนจาก สกว.สำนักงานภาค ตัวแทนจากชุมชน ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะต่อทิศทางการทำงานต่อของชุดโครงการวิจัย อปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัย

1.1 โครงการกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำเกษตรไปสู่แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

- การนำเสนอมีความกลมกลืน รู้เรื่อง มีความต่อเนื่องฟังแล้วเข้าใจ
- ประเด็นที่ 1 การเขียนรายงานที่ แยกเป็นส่วนๆ ทำให้อ่านแล้วไม่เข้าใจ ควรปรับรูปแบบการเขียนรายงาน เป็นสี่ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาการเกษตรในพื้นที่ที่ผ่านม ควรเน้นไปที่ปัญหาด้านการเกษตร การใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี โดยไม่ใช้รูปแบบการเขียนที่เป็นแบบฟอร์มราชการ(ในส่วนที่เป็นสภาพทั่วไปบทที่ 1) ซึ่งข้อมูลเป็นทั้งภาพรวมและภาพเฉพาะ อาจจะใช้วิธีการเชิงประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรในพื้นที่ จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัด เดิมทำอย่างไรแล้วก็เปลี่ยนมาทำแบบนี้มันเปลี่ยนมาอย่างไร อาจจะทำเป็นประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรของตำบล เป็นการสร้างฐานข้อมูลระบบเกษตรของตัวเองระดับตำบล อาจจะใช้ข้อมูลเชิงปริมาณประกอบด้วย

ส่วนที่ 2 ปัญหาในปัจจุบันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของครัวเรือนที่เลือกทำเกษตรอินทรีย์ ระดับความรุนแรงของปัญหา

การวิเคราะห์ให้ลึกจะวิเคราะห์เห็นนโยบายรัฐที่มากระทบมาทำให้คนเปลี่ยน นโยบายรัฐที่มาส่งเสริมในการปลูกพืชพาณิชย์ นโยบายรัฐที่ต้องการส่งเสริม ถ้าวิเคราะห์ไม่ได้ลึกก็เห็นแค่การเปลี่ยนของชาวบ้าน ว่าชาวบ้านเปลี่ยนอย่างไร ทำไมถึงเปลี่ยนก็เห็นว่าที่เปลี่ยนเพราะว่า เห็นมาส่งเสริมพันธุ์ มีผลผลิตดี มีตลาดก็จะเปลี่ยนก็จะใช้ปุ๋ย อะไรแบบนี้ มีรถส. มาหามันมีปุ๋ยให้ยืม มีเงินให้ยืม ถ้าไม่เอาปุ๋ยไม่เอาเงิน ไม่เอาปุ๋ยก็ไม่ให้เงิน มันเห็นการเปลี่ยนพวกนี้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเจาะลึก 4 ครัวเรือนที่ปรับเปลี่ยนยกระดับ การจัดระดับที่เกษตรกร กลุ่มที่สนใจและปรับ กลุ่มที่ทำอยู่แล้วและทำให้เข้มข้นขึ้น กลุ่มที่ 4 กลุ่มชาวบ้านทั่วไป

ส่วนที่ 4 บทบาท อบต. กับกระบวนการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการทำเกษตร

อินทรีย์

- ควรสรุปกระบวนการเรียนรู้ ทั้งจากคนที่เคยมีการปรับเปลี่ยนอย่างเช่น พ่อวิบูลย์ เข็มเฉลิม รวมถึงถอดบทเรียนกระบวนการที่เราจัดขึ้นว่าสร้างการปรับเปลี่ยนทัศนคติได้อย่างไร
- ควรสรุปว่ามีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนทั้งจากปัจจัยจากตัวเอง ปัจจัยจากการณรงค์ ปัจจัยจากการดูข่าวสาร ปัจจัยจากการดูผู้อื่นก็ว่าไป หรือปัจจัยเรียนรู้อื่นๆ
- ควรศึกษา กลุ่มที่เปลี่ยนทัศนคติแล้วเปลี่ยนกลับ มีเงื่อนไขอะไร เพราะอะไร มีมุมมองอย่างไร (ถ้ามีในพื้นที่)
- กระบวนการทำงานของอบต. ควรคิดแบบนอกกรอบ ไม่ทำงานแบบเสียโหล และควรมีข้อมูลเชิงลึกของชาวบ้านจริง เพื่อที่จะได้วิเคราะห์พื้นที่ได้ตรงจุด
- การปฏิบัติการควร มีทั้งทำมาแล้ว เช่น การศึกษาฐานงาน แต่ควรที่จะบอกให้ได้ว่าทำไมต้องศึกษาฐานงาน เกิดจากข้อมูล ฐานคิดใด ซึ่งถ้าข้อมูลจากส่วนที่ 1-3 จัดแล้วบอกการปฏิบัติการได้ชัดเจน

1.2 โครงการแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมโดยสถาบันชุมชนในตำบลโคกสะอาด

- ข้อดี ที่น่าสนใจคือมีการบันทึกรายละเอียดที่ดีมาก เพราะจะเห็นวิถีวิทยาในการค้นหาความรู้ ตัวที่น่าสนใจคือ การเสนอกระบวนการ และผลที่เกิดจากการวิจัย แต่ยังไม่ได้เสนอผลของการวิจัยว่าสิ่งที่ค้นหามาตามโจทย์วิจัยนั้น ว่าได้อย่างไร
- ควรมีการสังเคราะห์ข้อมูล จัดเป็นหมวดหมู่ เพราะข้อมูลนั้นยังไม่มีการจัดหมวดหมู่
- กระบวนการค้นข้อมูล นั้น อาจจะใช้กระบวนการ AIC ทีมวิจัยก็ได้ใช้อยู่บ้าง A คือบ้านของฉันเป็นอย่างไร ปัญหาของเด็กปัจจุบันเป็นอย่างไร A2 อนาคตที่อยากเห็น I จะไปให้ถึงสิ่งที่คุณพึงประสงค์ทำได้ยังงัย C ทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน ทั้งเด็กและชุมชน
- การปฏิบัติการไขปัญหา อาจจะออกมาในรูปแบบ วันครอบครัว สัปดาห์ละ 1 วัน การไม่กินข้าวนอกบ้าน การเข้าวัด มีมติการออกแบบใหม่ ที่ท้องถิ่นร่วมกันกำหนด งานวิจัยควรปฏิบัติการที่ทำได้จริงสัก 5 เรื่อง เป็น Base practice (ข้อปฏิบัติที่ดีที่ทำได้) ที่ชุมชนและ อบต.และเด็ก ออกแบบร่วมกัน เช่นวันไม่สูบบุหรี่ งดการพนัน เลิกกินเหล้า วันพ่อแม่ ทำให้เป็นวิถีประจำ ทำได้โดยไม่ต้องรอนโยบายจากรัฐบาล นายกต้องเป็นคนสร้างสรรค์ ไม่ต้องอิงการเมือง ทำท้องถิ่นให้เป็นแบบอย่างระดับประเทศ
- พฤติกรรมอันพึงประสงค์ ความประสงค์ของใคร ของเด็ก หรือของผู้ใหญ่ หรือ มาจากร่วมกันกำหนด ควรมีการกำหนดให้มีความชัดเจน
- ช่วงปฏิบัติการน่าจะเน้นการทำกับกลุ่มเด็กโดยตรง รับฟังมุมมองของเด็ก ให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วย
- น่าจะมีการศึกษามุมมองด้วย เช่นพฤติกรรมดี ที่เด็กมี ระบบการเลี้ยงที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดี แล้วนำคนกลุ่มนี้มาจัดกระบวนการส่งเสริม

- ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการเลี้ยงดูเด็ก ที่มีในชุมชน เช่นระบบเครือญาติ วัด การอบรมสั่งสอน การเลี้ยงดู แล้วนำมาประยุกต์ ปรับใช้กับปัจจุบัน
- กระบวนการวิเคราะห์ แนวทาง ปฏิบัติการ ใช้การจัดลำดับ ความถี่ อย่างเดียวอาจไม่พอ ควรใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการจัดเวทีโต การประชุม เป็นต้น
- ควรมีการบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับ อบต. ทีมวิจัย ชุมชน เพื่อให้เห็นประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัย

1.3 โครงการศึกษาการพัฒนาารูปแบบในการกำจัดขยะของประชาชนตำบลยางคำและตำบลจรเข้มะ

- กระบวนการดำเนินงานคือ สิ่งที่ได้ชัดเจนที่สุดคือการมีส่วนร่วม มีการทำกิจกรรม มากเป็นสิบสองกิจกรรม เมื่อหาส่วนใหญ่จะเป็นการจัดเวทีประชุม สรุปรงาน และอธิบายถึงขั้นตอนการทำวิจัยอย่างชัดเจน
- การใช้กระบวนการขับเคลื่อนงานให้เกิดผลถึงฐานของชุมชนได้ และอาจจะเห็นระบบการทำงานที่เป็นระบบ ถ้าเราบอกว่างานวิจัยเป็นฐานของเครื่องมือ ก็เห็นได้อย่างน่ายินดี
- การประชุมร่วมมือกับ องค์กรต่างๆ เช่น โรงเรียน อบต. วัด อนามัย ถือว่าเป็นการดี น่าสนใจ และเป็นรูปแบบการจัดการขยะหรือไม่
- ควรตอบคำถามให้ชัดว่า รูปแบบของการจัดการขยะเป็นอย่างไร โครงการต่างๆ ใช้รูปแบบหรือไม่ การซื้อรถขยะใช้รูปแบบ รูปแบบในการกำจัดขยะที่จริงเป็นยังไง และเป็นการ การจัดการจาก อบต. อนามัย โรงเรียน วัด ใช้รูปแบบการจัดการขยะหรือไม่ กิจกรรมที่มีการประชุม รมงคลที่ทำให้รูปแบบการจัดการขยะหรือไม่
- อยากให้กำลังใจ ว่าจริงๆแล้วรูปที่เกิดขึ้นนั้นเห็นชัดเจน แต่เหมือนว่าให้แต่ละหมู่บ้านคิดขึ้น คือรูปแบบที่ไม่ได้เกิดจากทีมวิจัย แต่เกิดจากชาวบ้าน เช่น การตั้งรางวัล หรืออื่นๆ
- การค้นหารูปทำอย่างไร ทำอย่างไร คือเราต้องตอบโจทย์ คือ รูปแบบอย่างไร นั่นคือโจทย์
- อธิบายกระบวนการงานดี แต่ไม่อธิบายผลเลย ว่าเป็นอย่างไร ของทีมนี้ผลก็คือ รูปแบบเป็นอย่างไร เพราะโจทย์คือการหารูปแบบ การกำจัดขยะแบบมีส่วนร่วม
- ข้อมูลขยะเป็นข้อมูลพื้นฐาน วิธีการจัดการขยะเดิมเป็นอย่างไร ปัจจุบันเป็นอย่างไร ข้อมูลวัฒนธรรม เป็นอย่างไร
- แผนปฏิบัติการที่กำหนดว่าการสร้างธนาคาร ขยะ ต้องมีที่ไปที่มา ไม่ใช่เห็นว่าเห็นเขาทำแล้วลอกมาเลยจุดอ่อน คือ ข้อมูลส่วนใหญ่ยังไม่พอ ในการวางแผนที่จะปฏิบัติงาน
- ข้อสังเกตจากรูปแบบกิจกรรมที่ทำมาแล้ว มาจากฐานคิด อะไรกันแน่ แต่เห็นมีแต่การประชุม แต่ที่จริงมันน่าจะมากกว่าการประชุม ตรงนี้เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการขยะหรือไม่
- รูปแบบการจัดการ เวลาคิดวิเคราะห์ควรหาที่ตัวครัวเรือน เพราะอาจเป็นรากเง้า ในการหาปัญหา และการหาแนวทางการทำงานกับครัวเรือนในการจัดการขยะ อาจจะนำไปสู่ การกำจัดที่มีรูปแบบ เช่นการใช้ปืนโต หรือใบตอง เพราะย่อยสลายนำไปเป็นปุ๋ยได้

- ไม่ควรใช้ฐานคิดที่จํานำขะมาแปรรูปเป็นเงิน เพราะในที่สุดจะประสบปัญหาเหมือนที่ อบต. โศกสะอาด

1.4.โครงการวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบการจัดการขยะในพื้นที่ ต.บ้านกงและ ต.บ้านผือ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น

- การมีส่วนร่วม มีผลกระทบที่สร้างต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร งานวิจัยคือการสร้างคน เป้าหมายที่ต้องการให้ทำวิจัยคือ การต้องการให้พัฒนาการคนดีขึ้น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ความสำคัญกระบวนการมากกว่าผล ผลเป็นเรื่องราว

- ข้อมูลยังไม่แน่นพอ และยังไม่รอบด้าน ทำให้การวิเคราะห์ยังไม่ทะลุทะลวง มากนัก แต่เราสามารถเก็บมาวิเคราะห์ได้อีก ตัวข้อมูลต้องมีการเก็บเพิ่มและเก็บซ้ำ อีกได้ระหว่างทางในระหว่างที่ส่อง

- ควรมีการวิเคราะห์มีการวิเคราะห์เชิงซ้อน โขงไขให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในชุดกิจกรรมแต่ละที่ที่ลงไป ใช้ความรู้จากภายนอกผสมผสานเข้าไป

- ควรมีการศึกษาเรื่องภูมิปัญญา ในสมัยเดิมใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร วิถีดั้งเดิมเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้เขารู้ว่าสิ่งที่ทำมาคืออะไร

2. ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการทำงานต่อของชุดโครงการวิจัย อปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการทำงานวิจัยเป็นงานเรียนรู้ และสร้างการพัฒนาศักยภาพการทำงาน เพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่าง ข้อสรุปในการจัดกิจกรรมนี้ เป็นการพัฒนาตนเอง คือ อบต. ได้เรียนรู้การทำงานกับชาวบ้าน ได้เรียนรู้เครื่องมือที่เรียกว่าวิจัย ในการทำงานวิจัยชุดอปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนมีข้อเสนอแนะต่อทิศทางการทำงานในชุดอปท.กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนดังนี้

1.การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้นั้นควรให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพราะงานวิจัยเป็นความจริง ถึงแม้ไม่เป็นไปตามโจทย์วิจัยก็ตาม ไม่ควรไปดัดแปลงข้อมูล ควรเอาชาวบ้านเป็นหลักในการทำงาน

2.กระบวนการทำวิจัยทั้งชุด เป็นสร้างการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดี เป็นการทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยที่มีเป้าหมายของ อบต. คือการจัดการของตนเองกับชุมชน ดังนั้นการทำงานวิจัยในพื้นที่ ต้องมีการหาภาคี กลุ่ม ที่มีในชุมชนเป็นการขับเคลื่อนให้เป็นกระบวนการของชุมชน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน

3.รูปแบบการจัดเวทีที่หลายฝ่ายมาพบปะกัน เป็นเสมือนการเปิดโอกาสให้ อบต. และหลายภาคส่วน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน ผลการศึกษา เป็นการสร้างคนให้เข้าใจสังคม ชุมชน ร่วมกัน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคือ งานสร้างคน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้มีปัญญาและสร้างคุณภาพคน เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดคน

4.งานวิจัย กับองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น ควรเป็นงานสร้างกระบวนการให้ทุกภาคส่วนทุกภาคส่วนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม โดย อบต. อาจจะเริ่มจากประเด็นเล็กๆ ที่มีในชุมชนแล้วแสวงหาความร่วมมือกับภาคีในพื้นที่มาแก้ไขปัญหา

และการทำงานของอบต. ไม่ควรยึดติดกับระบบมากนัก ควรมีการพลิกแพลงการทำงาน ไม่ใช่จัดขึ้นกฎกติกา แต่เป็นการคิดแล้วนำมาประยุกต์ใช้ วิธีคิดนอกกรอบคือ การสร้างวิธีคิดใหม่ คิดนอกกรอบที่เอื้อต่อเรา ไม่ผิดกฎระเบียบของ อบต.

5. การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัย อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือมีการบูรณาการเข้าด้วยกันไม่ยึดกรอบทั้งกรอบของสกว. หรือ กรอบงานวิชาการอื่น การเขียนข้อมูลควรจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์งานวิจัยเชิงคุณภาพไม่ยึดติดส่วน หรือ บทมากเกินไป

6. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ควรสนับสนุนกลุ่มคนที่ทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วได้ความรู้มาก อาจจะเป็นการให้ปริญญาระดับมหาบัณฑิต หรือควรมีการพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนที่มุ่งเน้นการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เอกสารบันทึกผลการจัดกิจกรรม

อาจารย์ผู้พักตร์ : การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลยางคำและ
จระเข้ โครงการที่ 4 คือ กระบวนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
การค้นหารูปแบบในการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลหนองค้อและตำบลหนองกง จังหวัดขอนแก่น
โครงการวิจัยทั้ง 4 โครงการ ได้ดำเนินการอย่างเข้มข้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2549 เป็นต้นมาและ
เกิดผลอย่างการดำเนินการเป็นที่น่ายินดีในหลายๆด้าน อย่างไรก็ตามศูนย์ประสานงานพิจารณาว่า
การนำเสนอผลการศึกษาและกระบวนการทำงานรวมทั้งปัญหาอุปสรรคบทเรียนต่างๆต่อเวที
รายงานความก้าวหน้า ก็มีผู้ทรงคุณวุฒิและเพื่อนนักวิจัยได้ให้ข้อคิดเห็นต่อโครงการอันจะนำไปสู่
การปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ศูนย์ประสานงานจึงได้จัดเวทีในวันนี้ขึ้นเพื่อก่อให้เกิดแนวทาง
ในการขยายผลรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างอปท. และบุคคล ชุมชน ที่สนใจสื่อ ศูนย์
ประสานงานและทีมวิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เล็งเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมในวันนี้
ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะได้รับประโยชน์จากเวทีในวันนี้และในเครือข่ายสนับสนุนการ
ทำงานกองทุนประสานงานต่อไปและในวันนี้เราก็มีทีมที่เข้าร่วมนอกจากทีมวิจัยแล้วยังมีองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสนใจเห็นว่ากระบวนการวิจัยแนวนี้น่าจะเป็นแนวทางในการ
ทำงานในท้องถิ่นได้ต่อไป รวมเรามีเพื่อนทีมวิจัยจากสำนักงานองค์กรสนับสนุนการวิจัยที่เข้าร่วม
แลกเปลี่ยนในวันนี้ และที่สำคัญอย่างยิ่งนะคะ มีท่านรองศาสตราจารย์ดร. โกวิท โพธิ์งาม มา
แนะนำให้เรา รู้จักซึ่งท่านจะเป็นวิทยากรให้ข้อเสนอแนะสำหรับทีมวิจัยในวันนี้ ท่านอาจารย์เป็น
อาจารย์ระดับ 9 ประจำภาควิชาพัฒนาชุมชนสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าน
สำเร็จหลากหลาย ประวัติด้านยาวนานมาก ท่านศึกษาปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์จาก
มหาวิทยาลัยศิลปากร และก็เรียนนิสิตสาตรจากธรรมศาสตร์แล้วโททางด้านพัฒนาสังคมจาก
มหาวิทยาลัยเกษตรฯ ก็สาขารัฐศาสตร์การปกครองจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาเอก
ทางด้านพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบทที่ UPLB แล้วท่านก็ได้รับประกาศนียบัตรเกี่ยวกับการ
ปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับ ที่เยอรมนี และท่านก็มีความชำนาญทางด้านการพัฒนาชุมชน พัฒนา
ชนบท และการจัดการชุมชนและการปกครองท้องถิ่น อาจารย์มีประวัติการทำงานจากหลายที่ตั้งแต่
โครงการพัฒนาชุมชนนะคะ จนถึงกองฝึกอบรมกรมการพัฒนาชุมชน แล้วก็สอนใน
ระดับอุดมศึกษาทั้งที่เกษตรศาสตร์และธรรมศาสตร์ แล้วก็สอนในระดับปริญญาเอกให้กับใน
หลายๆสถาบัน นับว่าท่านอาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาชนบท ท่านมีเอกสารเกี่ยวกับ
เรื่องการปกครองท้องถิ่น การกระจายอำนาจและปัจจุบันท่านอาจารย์ก็ทำงานทางด้านการวิจัยเรื่อง
ธรรมาภิบาล ซึ่งหลากหลายมาก ซึ่งวันนี้เราคิดว่าเราคงได้ร่วมแลกเปลี่ยนแล้วก็ได้รับความรู้จาก
ท่านอาจารย์ ที่นี้เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลาก็คิดว่าให้ทีมวิจัยเริ่มโดยอาจจะได้นำเสนอและแนะนำ
ทีมโดยสังเขปและก็จะนำเสนอ คือเราจะใช้เวลาให้คุ้มค่าที่สุดที่จะได้รับข้อเสนอแนะจากท่าน
อาจารย์นะคะ ก็ช่วงนี้ก็ขอเรียนเชิญท่านดร. บัญชร แก้วต่อง จะเป็นผู้มาช่วยจับประเด็นและก็จะช่วย
ดำเนินการนะคะ กราบเรียนเชิญอาจารย์ตรงนี้เลยคะ